Euroopa Parlament
2024-2029

VASTUVÕETUD TEKSTID

P10_TA(2025)0129

Komisjoni 2024. aasta aruanne õigusriigi kohta

Euroopa Parlamendi 18. juuni 2025. aasta resolutsioon, mis käsitleb komisjoni 2024. aasta aruannet õigusriigi kohta (2024/2078(INI))

Euroopa Parlament,

– võttes arvesse Euroopa Liidu lepingut (ELi leping), eriti selle artiklit 2, artikli 3 lõiget 1, artikli 3 lõike 3 teist lõiku, artikli 4 lõiget 3 ning artikleid 5, 6, 7, 11, 19 ja 49,

– võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut (ELi toimimise leping), eelkõige selle artikleid, mis käsitlevad liidus demokraatia, õigusriigi ja põhiõiguste austamist, kaitset ja edendamist, sealhulgas artikleid 70, 258, 259, 260, 263, 265 ja 267,

– võttes arvesse Euroopa Liidu põhiõiguste hartat (edaspidi „põhiõiguste harta“),

– võttes arvesse Euroopa Liidu Kohtu praktikat,

– võttes arvesse komisjoni 24. juuli 2024. aasta teatist „2024. aasta aruanne õigusriigi kohta. Õigusriigi olukord Euroopa Liidus“ (COM(2024)0800) ja selle lisa, mis sisaldab soovitusi liikmesriikidele,

– võttes arvesse komisjoni 30. oktoobri 2024. aasta teatist ELi laienemise kohta (COM(2024)0690) ja sellele lisatud komisjoni talituste töödokumente (edaspidi „laienemispakett“),

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2020. aasta määrust (EL, Euratom) 2020/2092, mis käsitleb üldist tingimuslikkuse korda liidu eelarve kaitsmiseks[1] (edaspidi „õigusriigi tingimuslikkuse määrus“),

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määrust (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa

[1] ELT L 433, 22.12.2020, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2020/2092/oj.

Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid[2] (edaspidi „ühissätete määrus“),

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. septembri 2024. aasta määrust (EL, Euratom) 2024/2509, mis käsitleb liidu üldeelarve suhtes kohaldatavaid finantsreegleid (edaspidi „finantsmäärus“)[3], eriti selle artikli 6 lõiget 3,

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. aprilli 2021. aasta määrust (EL) 2021/692, millega luuakse kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programm ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1381/2013 ning nõukogu määrus (EL) nr 390/2014[4],

– võttes arvesse inimõiguste ülddeklaratsiooni,

– võttes arvesse ÜRO inimõiguste ja põhivabaduste kaitset käsitlevaid õigusakte, nagu inimõiguste ülddeklaratsiooni, kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelist pakti, rassilise diskrimineerimise kõigi vormide kõrvaldamise rahvusvahelist konventsiooni, naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsiooni, puuetega inimeste õiguste konventsiooni, rahvus- või etnilistesse, usu- ja keelevähemustesse kuuluvate isikute õiguste deklaratsiooni, ÜRO vähemuste küsimuste foorumi soovitusi ning ÜRO inimõiguste olukorra üldise korrapärase läbivaatamise protsessi soovitusi ja aruandeid, samuti ÜRO lepingute järelevalveorganite kohtupraktikat ja Inimõiguste Nõukogu erimenetlusi,

– võttes arvesse Euroopa inimõiguste konventsiooni ja Euroopa sotsiaalhartat, Euroopa Inimõiguste Kohtu ja Euroopa sotsiaalõiguste komitee kohtupraktikat ning Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee, ministrite komitee, inimõiguste voliniku, rassismi ja sallimatuse vastu võitlemise Euroopa komisjoni, diskrimineerimisvastase, mitmekesisuse ja kaasatuse juhtkomitee, Veneetsia komisjoni ja Euroopa Nõukogu teiste organite konventsioone, soovitusi, resolutsioone, arvamusi ja aruandeid,

– võttes arvesse Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni,

---

2 ELT L 231, 30.6.2021, lk 159, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1060/oj.

3 ELT L, 2024/2509, 26.9.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/2509/oj.

4 ELT L 156, 5.5.2021, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/692/oj.

– võttes arvesse Euroopa Nõukogu Euroopa piirkondlike ja vähemuskeelte hartat ning rahvusvähemuste kaitse raamkonventsiooni,

– võttes arvesse 23. mai 2007. aasta Euroopa Nõukogu ja Euroopa Liidu vahelist vastastikuse mõistmise memorandumit ning nõukogu 17. detsembri 2024. aasta järeldusi ELi prioriteetide kohta koostööks Euroopa Nõukoguga 2025.–2026. aastal,

– võttes arvesse komisjoni 20. detsembri 2017. aasta põhjendatud ettepanekut võtta vastu nõukogu otsus, millega järeldatakse ilmset ohtu, et Poola Vabariik rikub oluliselt õigusriigi põhimõtet, ja mis esitati vastavalt ELi lepingu artikli 7 lõikele 1 (COM(2017)0835),

– võttes arvesse oma 25. oktoobri 2016. aasta resolutsiooni soovitustega komisjonile ELi demokraatia, õigusriigi põhimõtte ja põhiõiguste mehhanismi loomise kohta[5],

– võttes arvesse oma 7. veebruari 2018. aasta resolutsiooni vähemuste kaitse ja mittediskrimineerimise kohta ELi liikmesriikides[6],

– võttes arvesse oma 1. märtsi 2018. aasta resolutsiooni komisjoni otsuse kohta kohaldada Euroopa Liidu lepingu artikli 7 lõiget 1 seoses olukorraga Poolas[7],

– võttes arvesse oma 19. aprilli 2018. aasta resolutsiooni vajaduse kohta luua Euroopa väärtuste rahastamisvahend, millega toetatakse Euroopa Liidus kohalikul ja riiklikul tasandil põhiväärtusi edendavaid kodanikuühiskonna organisatsioone[8],

– võttes arvesse oma 12. septembri 2018. aasta resolutsiooni ettepaneku kohta, millega kutsutakse nõukogu üles järeldama Euroopa Liidu lepingu artikli 7 lõike 1 alusel ilmset ohtu, et Ungari rikub oluliselt liidu aluseks olevaid väärtusi[9],

– võttes arvesse oma 13. novembri 2018. aasta resolutsiooni vähemustega seotud miinimumstandardite kohta ELis[10],

– võttes arvesse oma 14. novembri 2018. aasta resolutsiooni vajaduse kohta luua ELi terviklik demokraatia, õigusriigi ja põhiõiguste kaitse mehhanism[11],

---

5 ELT C 215, 19.6.2018, lk 162.
6 ELT C 463, 21.12.2018, lk 21.
7 ELT C 129, 5.4.2019, lk 13.
8 ELT C 390, 18.11.2019, lk 117.
9 ELT C 433, 23.12.2019, lk 66.
10 ELT C 363, 28.10.2020, lk 13.
11 ELT C 363, 28.10.2020, lk 45.

– võttes arvesse oma 7. oktoobri 2020. aasta resolutsiooni ELi demokraatia, õigusriigi ja põhiõiguste mehhanismi loomise kohta[12],

– võttes arvesse oma 13. novembri 2020. aasta resolutsiooni COVID-19 leviku tõkestamise meetmete mõju kohta demokraatiale, õigusriigile ja põhiõigustele[13],

– võttes arvesse oma 17. detsembri 2020. aasta resolutsiooni Euroopa kodanikualgatuse „Minority SafePack – one million signatures for diversity in Europe“ (Vähemuste turvapakett – miljon allkirja Euroopa mitmekesisuse nimel) kohta[14],

– võttes arvesse oma 10. juuni 2021. aasta resolutsiooni õigusriigi olukorra kohta Euroopa Liidus ja tingimuslikkuse määruse (EL, Euratom) 2020/2092 kohaldamise kohta[15],

– võttes arvesse oma 24. juuni 2021. aasta resolutsiooni, mis käsitleb komisjoni 2020. aasta aruannet õigusriigi kohta[16],

– võttes arvesse oma 8. juuli 2021. aasta resolutsiooni liidu eelarve kaitsmiseks kehtestatud üldise tingimuslikkuse korra kohaldamise suuniste koostamise kohta[17],

– võttes arvesse oma 16. septembri 2021. aasta resolutsiooni soovitustega komisjonile seoses soolise vägivalla määratlemisega ELi toimimise lepingu artikli 83 lõikes 1 nimetatava uue kuriteoliigina[18],

– võttes arvesse oma 11. novembri 2021. aasta resolutsiooni demokraatia ning massiteabevahendite vabaduse ja mitmekesisuse tugevdamise kohta ELis: tsiviil- ja kriminaalõiguse kohaste meetmete lubamatu kasutamine ajakirjanike, valitsusväliste organisatsioonide ja kodanikuühiskonna vaikima sundimiseks[19],

– võttes arvesse oma 15. detsembri 2021. aasta resolutsiooni korruptsiooni, reeglitevastaselt tehtud kulutuste ning ELi ja riiklike rahaliste vahendite omastamise vastaste ennetusmeetmete hindamise kohta erakorraliste rahaliste vahendite ja kriisiga seotud kuluvaldkondade puhul[20],

---

12 ELT C 395, 29.9.2021, lk 2.
13 ELT C 415, 13.10.2021, lk 36.
14 ELT C 445, 29.10.2021, lk 70.
15 ELT C 67, 8.2.2022, lk 86.
16 ELT C 81, 18.2.2022, lk 27.
17 ELT C 99, 1.3.2022, lk 146.
18 ELT C 117, 11.3.2022, lk 88.
19 ELT C 205, 20.5.2022, lk 2.
20 ELT C 251, 30.6.2022, lk 48.

– võttes arvesse oma 8. märtsi 2022. aasta resolutsiooni kodanikuühiskonna tegutsemisruumi ahenemise kohta Euroopas[21],

– võttes arvesse oma 10. märtsi 2022. aasta resolutsiooni õigusriigi ja Euroopa Kohtu otsuse tagajärgede kohta[22],

– võttes arvesse oma 19. mai 2022. aasta resolutsiooni õigusriigi olukorda käsitleva Euroopa Komisjoni 2021. aasta aruande kohta[23],

– võttes arvesse oma 9. juuni 2022. aasta resolutsiooni õigusriigi ja Poola riikliku taastekava võimaliku heakskiitmise kohta[24],

– võttes arvesse oma 15. septembri 2022. aasta resolutsiooni põhiõiguste olukorra kohta Euroopa Liidus 2020. ja 2021. aastal[25],

– võttes arvesse oma 15. septembri 2022. aasta resolutsiooni, mis käsitleb ettepanekut võtta vastu nõukogu otsus, millega tehakse Euroopa Liidu lepingu artikli 7 lõike 1 alusel kindlaks, et on ilmne oht, et Ungari rikub oluliselt liidu aluseks olevaid väärtusi[26],

– võttes arvesse oma 20. oktoobri 2022. aasta resolutsiooni õigusriigi kohta Maltal viis aastat pärast Daphne Caruana Galizia mõrvamist[27],

– võttes arvesse oma 20. oktoobri 2022. aasta resolutsiooni LGBTIQ+ kogukonna liikmete vastu suunatud vaenukuritegude sagenemise kohta kogu Euroopas, arvestades hiljutist homofoobset mõrva Slovakkias[28],

– võttes arvesse oma 10. novembri 2022. aasta resolutsiooni rassilise võrdsuse, mittediskrimineerimise ja rassismivastasuse kohta ELis[29],

– võttes arvesse oma 24. novembri 2022. aasta resolutsiooni hinnangu kohta sellele, kas Ungari täidab õigusriigi tingimuslikkuse määruses sätestatud õigusriigi tingimusi, ning Ungari taaste- ja vastupidavuskava hetkeseisu kohta[30],

– võttes arvesse oma 30. märtsi 2023. aasta resolutsioon, mis käsitleb 2022. aasta aruannet õigusriigi kohta – õigusriigi olukord Euroopa Liidus[31],

---

21 ELT C 347, 9.9.2022, lk 2.
22 ELT C 347, 9.9.2022, lk 168.
23 ELT C 479, 16.12.2022, lk 18.
24 ELT C 493, 27.12.2022, lk 108.
25 ELT C 125, 5.4.2023, lk 80.
26 ELT C 125, 5.4.2023, lk 463.
27 ELT C 149, 28.4.2023, lk 15.
28 ELT C 149, 28.4.2023, lk 22.
29 ELT C 161, 5.5.2023, lk 10.
30 ELT C 167, 11.5.2023, lk 74.
31 ELT C 341, 27.9.2023, lk 2.

– võttes arvesse oma 18. aprilli 2023. aasta resolutsiooni institutsiooniliste suhete kohta ELi ja Euroopa Nõukogu vahel[32],

– võttes arvesse oma 28. veebruari 2024. aasta resolutsiooni õigusriigi olukorda käsitleva Euroopa Komisjoni 2023. aasta aruande kohta[33],

– võttes arvesse oma 29. veebruari 2024. aasta resolutsiooni ELi integratsiooni süvendamise kohta tulevast laienemist silmas pidades[34],

– võttes arvesse oma 1. juuni 2023. aasta resolutsiooni õigusriigi ja põhiõiguste rikkumise kohta Ungaris ning külmutatud ELi rahaliste vahendite kohta[35],

– võttes arvesse Pegasuse ja samaväärse salajälgimiseks mõeldud nuhkvara kasutamist käsitleva uurimiskomisjoni aruannet ning oma 15. juuni 2023. aasta soovitust nõukogule ja komisjonile pärast liidu õiguse kohaldamisel ilmnenud väidetavate rikkumiste ja haldusomavoli uurimist seoses Pegasuse ja samaväärse salajälgimiseks mõeldud nuhkvara kasutamisega[36],

– võttes arvesse oma 11. juuli 2023. aasta resolutsiooni valimisseaduse, uurimiskomisjoni ja õigusriigi kohta Poolas[37],

– võttes arvesse oma 19. oktoobri 2023. aasta resolutsiooni õigusriigi kohta Maltal kuus aastat pärast Daphne Caruana Galizia mõrvamist ja vajaduse kohta kaitsta ajakirjanikke[38],

– võttes arvesse Euroopa Komisjoni 6. detsembri 2023. aasta teatist „Vaenule pole kohta: Euroopa seisab ühiselt vastu vihkamisele“ (JOIN(2023)0051),

– võttes arvesse oma 18. jaanuari 2024. aasta resolutsiooni põhiõiguste olukorra kohta Euroopa Liidus – 2022. ja 2023. aasta aruanne[39],

---

32 ELT C, C/2023/442, 1.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/442/oj.
33 ELT C, C/2024/6743, 26.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6743/oj.
34 ELT C, C/2024/6746, 26.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6746/oj.
35 ELT C, C/2023/1223, 21.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/1223/oj.
36 ELT C, C/2024/494, 23.1.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/494/oj.
37 ELT C, C/2024/3995, 17.7.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/3995/oj.
38 ELT C, C/2024/2656, 29.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/2656/oj.
39 ELT C, C/2024/5739, 17.10.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/5739/oj.

– võttes arvesse oma 18. jaanuari 2024. aasta resolutsiooni vaenukõne ja vaenukuritegude lisamise kohta ELi kuritegude loetellu[40],

– võttes arvesse oma 24. aprilli 2024. aasta resolutsiooni, mis käsitleb käimasolevaid ELi lepingu artikli 7 lõike 1 kohaseid kuulamisi seoses Ungariga õigusriigi tugevdamiseks ning selle mõju eelarvele[41],

– võttes arvesse ELi lepingu artikli 7 kohase menetluse lõpuleviimist Poola suhtes, millest Euroopa Komisjon teatas 29. mail 2024, pärast samme, mida Poola on võtnud ELi õigusriigi standardite järgimise taastamiseks,

– võttes arvesse Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee 24. jaanuari 2019. aasta resolutsiooni 2262 (2019) rahvusvähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste edendamise kohta,

– võttes arvesse demokraatlike institutsioonide ja inimõiguste büroo, rahvusvähemuste ülemvoliniku, meediavabaduse esindaja ning Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni (OSCE) muude organite soovitusi ja aruandeid ning ELi ja OSCE vahelist koostööd demokraatliku arengu, institutsioonide loomise ja inimõiguste valdkonnas ning OSCE iga-aastast vaenukuritegude aruannet, milles osalevad riigid on võtnud kohustuse võtta vastu õigusaktid, millega nähakse ette karistused, milles võetakse arvesse vaenukuritegude raskusastet, rakendada meetmeid, et tegeleda teatamata jätmisega ning võtta kasutusele või arendada edasi õiguskaitse-, prokuratuuri- ja kohtuametnike suutlikkuse suurendamise meetmeid vaenukuritegude ennetamiseks, uurimiseks ja nende eest vastutusele võtmiseks,

– võttes arvesse Euroopa Kontrollikoja 17. detsembri 2024. aasta eriaruannet ELi õigusaktide täitmise tagamise kohta (28/2024), 22. veebruari 2024. aasta eriaruannet õigusriigi põhimõtete järgimise kohta ELis (03/2024), 10. jaanuari 2022. aasta eriaruannet ELi toetuse kohta õigusriigi toimimisele Lääne-Balkani riikides (01/2022) ja 28. veebruari 2024. aasta eriaruannet õigusriigi olukorda käsitleva Euroopa Komisjoni aruandluse kohta (02/2024) ning vastavaid soovitusi,

– võttes arvesse järgmisele Euroopa Komisjonile aastateks 2024–2029 mõeldud poliitilisi suuniseid, mida komisjoni presidendi kandidaat Ursula von der Leyen Euroopa Parlamendile 18. juulil 2024 tutvustas,

---

40 ELT C, C/2024/5733, 17.10.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/5733/oj.

41 Vastuvõetud tekstid, P9_TA(2024)0367.

– võttes arvesse Eurobaromeetri 2024. aasta korruptsiooniuuringuid, mis näitavad, et korruptsioon on ELi kodanike ja ettevõtjate jaoks endiselt suur probleem,

– võttes arvesse oma demokraatia, õigusriigi ja põhiõiguste järelevalverühma (DRFMG) tagasisidearuandeid, lähetusaruandeid, kirjalikke küsimusi ja vastuseid[42],

– võttes arvesse kodukorra artiklit 55,

– võttes arvesse väliskomisjoni arvamust,

– võttes arvesse õiguskomisjoni arvamust,

– võttes arvesse kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni raportit (A10-0100/2025),

A. arvestades, et liit rajaneb ELi lepingu artiklis 2 sätestatud sellistel ühistel väärtustel nagu inimväärikuse austamine, vabadus, demokraatia, võrdsus, õigusriik ja inimõiguste, kaasa arvatud vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste austamine, ning et need on ELi liikmesriikide ühised väärtused, mis kajastuvad põhiõiguste hartas ja sisalduvad rahvusvahelistes inimõigustealastes lepingutes; arvestades, et põhiõiguste harta on ELi esmase õiguse osa; arvestades, et demokraatia, õigusriik ja põhiõigused on üksteist vastastikku tugevdavad väärtused, mille õõnestamine kujutab ELis elavate inimeste õigustele ja vabadustele süsteemset ohtu;

B. arvestades, et kuna ELi lepingu artikli 49 kohaselt on igal Euroopa riigil õigus esitada liidu liikmeks astumise avaldus, on ilmselge, et liit koondab riike, kes jagavad ELi lepingu artiklis 2 nimetatud ühiseid väärtusi iseenda soovil ja vabatahtlikult ning austavad neid väärtusi ja kohustuvad neid edendama; arvestades, et ELi õigus tugineb seega põhieeldusele, et igal liikmesriigil on kõikide teiste liikmesriikidega – ja ta ühtlasi tunnistab, et neil on temaga – ühiseid väärtusi; arvestades, et see põhieeldus tähendab ja põhjendab liikmesriikidevahelist vastastikust usaldust nende väärtuste tunnustamisel ja seega neid elluviiva ELi õiguse järgimisel[43,44]; arvestades, et liikmesriik peab tagama, et ELi lepingu artiklis 2 sätestatud väärtuste kaitsmisel ei toimu tagasiminekut;

C. arvestades, et kodanikuühiskonna organisatsioonid, õiguskogukond, ühendused, sõltumatu meedia ja rohujuure tasandi liikumised jäävad

---

42 DRFMG kogu järelevalvetegevust näeb aadressil: https://www.europarl.europa.eu/committees/et/libe-democracy-rule-of-law-and-fundament/product-details/20190103CDT02662.

43 Euroopa Kohtu 18. detsembri 2014. aasta arvamus 2/13, ECLI:EU:C:2014:2454, punkt 168.

44 Euroopa Kohtu 24. juuni 2019. aasta otsus komisjon *vs.* Poola, C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531; punkt 42.

õigusriigi nurgakiviks, edendades läbipaistvust, vastutust ja kodanike osalemist demokraatlikes protsessides; arvestades, et need osalejad on aidanud kaitsta kohtusüsteemi sõltumatust, sõnavabadust ja muid põhiseaduslikke väärtusi, tegutsedes sageli üha suurenevate poliitiliste ja õiguslike piirangute all;

D. arvestades, et ELi lepingu artikli 4 lõikes 3 sätestatud lojaalse koostöö põhimõte paneb liidule ja liikmesriikidele kohustuse abistada üksteist aluslepingutest tulenevate ülesannete täitmisel täielikus vastastikuses austuses, ning paneb liikmesriikidele kohustuse kasutada kõiki asjakohaseid üld- või erimeetmeid, et tagada aluslepingutest või liidu institutsioonide õigusaktidest tulenevate kohustuste täitmine; arvestades, et liikmesriigid peaksid hoiduma mis tahes meetmetest, mis võiksid ohustada liidu eesmärkide saavutamist;

E. arvestades, et 74 % hiljutisele Eurobaromeetri uuringule vastanutest leidis, et ELil on õigusriigi järgimise tagamises oluline osa, ning 89 % pidas oluliseks, et kõik ELi liikmesriigid järgiksid ELi põhiväärtusi; arvestades, et praeguses ülemaailmses majanduslikus ja poliitilises olukorras on oluline ELi tasandil suurendada kodanike usaldust õigusriigi ja demokraatia vastupanuvõime vastu;

F. arvestades, et ELiga ühinemine peab igal juhul olema tulemuspõhine menetlus, milles hinnatakse, kas iga taotleja täidab Kopenhaageni kriteeriume, eelkõige tagab inimõiguste, demokraatia ja õigusriigi täieliku järgimise, kindlustamaks, et ELi laienemine tugevdab, mitte ei nõrgesta ELi ja selle ühtset turgu; arvestades, et ühinemiseelse abi rahastamisvahendi oluline roll ELi vahendina on toetada õigusriiki, demokraatiat ja inimõigusi kandidaatriikides ja potentsiaalsetes kandidaatriikides, sealhulgas tugevdada demokraatlikke institutsioone ja kodanikuühiskonna organisatsioone, samuti teha edusamme hea valitsemistava ja korruptsioonivastase võitluse valdkonnas, mittediskrimineerimise ja soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks ja kaitsmiseks ning konfliktide ennetamise ja lahendamise suutlikkuse suurendamiseks;

Kohtusüsteemi sõltumatus

1. rõhutab, et õiglane kohtumõistmine ja õiguskaitse kättesaadavus on õigusriigi aluspõhimõte, mis eeldab sõltumatu kohtusüsteemi olemasolu; kordab, et õiguskaitse kättesaadavus on oluline, et kodanikud saaksid kasutada oma õigusi, võidelda diskrimineerimise vastu ja panna otsustajad vastutama;

2. tuletab meelde, et tugevad riiklikud õigussüsteemid on liikmesriikides, kandidaatriikides ja potentsiaalsetes kandidaatriikides hädavajalikud, arvestades, et komisjon tugineb ELi õiguse täitmise tagamisel liikmesriikide õigusasutustele ning et need on väga olulised õigusalase koostöö jaoks kogu ELis ja ka

vastastikuse usalduse edendamiseks; märgib murega, et kuigi mõned kohtusüsteemid võivad paberil näida tugevatena, ei vasta see alati tegelikule olukorrale;

3. rõhutab, et kohtunikud peavad olema erapooletud; tuletab meelde, et kohtunike ametisse nimetamine ja edutamine peab sõltuma üksnes nende kvalifikatsioonist ning seda ei tohi mõjutada poliitilised või isiklikud kaalutlused, sest kohtunikud on kohtusüsteemi sõltumatuse kaitsmiseks hädavajalikud; tuletab meelde, et kohtute kõrgematele ametikohtadele nimetamise ja ametisse nimetamise kriteeriumid peavad olema täiesti läbipaistvad;

4. rõhutab riiklike kohtute haldamise nõukodade olulist rolli kohtusüsteemi sõltumatuse kaitsmisel; on seisukohal, et vajalik on hinnata eri liikmesriikides vastuvõtmise protsessis olevaid reforme ning ergutab nende organite ülesehituse ja toimimise kohandamist komisjoni ja Euroopa Nõukogu kehtestatud standarditega, mida toetab Euroopa Kohus; kutsub komisjoni üles pöörama oma tulevastes õigusriigi olukorda käsitlevates aruannetes kohtute sõltumatuse hindamisel eriti suurt tähelepanu liikmesriikide kohtute haldamise nõukodade rollile, struktuurile ja toimimisele;

5. juhib tähelepanu asjaolule, et prokuratuur on põhielement liikmesriigi suutlikkuses võidelda kuritegevuse ja korruptsiooni vastu; peab kahetsusväärseks valitsuse või poliitikute sekkumist korruptsiooni uurimisse ning tuletab meelde, et keegi ei ole seadustest kõrgemal; mõistab hukka kohtusüsteemi väärkasutamise poliitilistel eesmärkidel, sealhulgas poliitiliste oponentide tagakiusamise ja sekkumise korruptsiooni uurimisse; rõhutab, et nii poliitiliselt motiveeritud süüdistuste esitamine kui ka amnestiaseadused ja poliitilistest huvidest lähtuvad armuandmismenetlused õõnestavad üldsuse usaldust põhiseaduslike põhimõtete ja ELi standardite vastu; rõhutab, kui oluline on tagada prokuratuuri autonoomia ja sõltumatus, millega välditaks mis tahes, eriti valitsuse poliitilist sekkumist prokuratuuri töösse; rõhutab prokuröride ametisse nimetamise läbipaistvate protsesside tähtsust võtmetegurina üldsuse usalduse säilitamisel õigusemõistmise suhtes; toonitab oma muret korduvate rünnakute pärast kohtunike ja prokuröride vastu, kes uurivad korruptsioonis ja võimu kuritarvitamises süüdistatavate poliitiliste oponentide kõrgetasemelisi poliitilisi juhtumeid;

6. nõuab, et kohtunike ja prokuröride suhtes algataksid distsiplinaarmenetlusi sõltumatud organid, kes on vabad poliitilistest mõjutustest, ning nõuab vajaduse korral distsiplinaarmenetluste reformimist, et poliitilised organid ei saaks neid kasutada kohtusüsteemi kontrollimiseks;

7. kutsub komisjoni üles säilitama pideva järelevalve selle üle, et kohtunikud ja prokurörid jääksid sõltumatuks nende ametisse

nimetamise või uuesti ametisse nimetamise eest vastutavatest asutustest; kutsub komisjoni üles kooskõlas kaitse taseme säilitamise põhimõttega, nagu on selgitatud Euroopa Liidu Kohtu hiljutises kohtupraktikas, ennetavalt jälgima õigusriigi tagasimineku ohtu kohtusüsteemi sõltumatuse ja õiguskaitse kättesaadavuse valdkonnas ning sellele kiiresti reageerima;

8. märgib, et komisjon on tuvastanud struktuurseid probleeme seoses kohtusüsteemi tõhususe, kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamisega mõnes liikmesriigis[45] ning kandidaatriikides ja potentsiaalsetes kandidaatriikides; märgib, et komisjon on leidnud, et mitu liikmesriiki on eraldanud kohtusüsteemi vastupanuvõime tugevdamiseks lisavahendeid, et tagada kohtuasjade õigeaegne lahendamine ja vähendada kohtuasjade kuhjumist, samal ajal kui mõnes liikmesriigis on endiselt probleem palgatase, mis sageli põhjustab tööjõupuudust ja raskusi ametikohtade täitmisel; märgib, et alarahastamine ja töötajate nappus võivad kahjustada kohtusüsteemi kättesaadavust ja tulemuslikkust, vähendades seeläbi usaldust õigusriigi vastu; rõhutab, et piisav tasu on hädavajalik kvalifitseeritud kohtutöötajate töölevõtmiseks ja tööl hoidmiseks; on kindlalt veendunud, et koolitus on oluline element, mis tagab kohtunike sõltumatuse ning kohtusüsteemi kvaliteedi ja tõhususe; märgib, et õigusriigi olukorra ja õiglase menetluse oluline osa on kohtumenetluse läbiviimine mõistliku aja jooksul; märgib sellega seoses, et ELi õigusemõistmise tulemustabel osutab märkimisväärsetele erinevustele ELi õigusruumis;

9. julgustab liikmesriike tagama kohtunikele koolitusvõimalused; on kindlalt veendunud, et koolitused peaksid olema multidistsiplinaarsed ja pöörama erilist tähelepanu soolisele võrdõiguslikkusele; kordab, et piisavad vahendid, sealhulgas rahalised vahendid, taristu ja kvalifitseeritud personal, on kohtusüsteemide tõhususe ja ligipääsetavuse jaoks üliolulised; tunnustab kohtutöötajate, sealhulgas notarite rolli paljudes liikmesriikides; kutsub kõiki liikmesriike üles võtma korruptsioonijuhtumite suhtes järelmeetmeid mõistliku aja jooksul, et mitte suurendada oma kodanike seas karistamatuse tunnet; kutsub liikmesriike üles kasutama ära digitaliseerimise pakutavaid võimalusi menetluste ja protsesside lihtsustamise, tõhususe ja ligipääsetavuse parandamise, aja säästmise ja hoiustamiskulude vähendamise eesmärgil;

10. rõhutab, kui olulised on sõltumatud kohtusüsteemid ja tasuta õigusabi kättesaadavus, et tagada võrdne juurdepääs õigusemõistmisele; kordab, et piisavad vahendid, sealhulgas taristu ja personal, on kohtusüsteemide parandamiseks üliolulised; soovitab liikmesriikidel võtta konkreetseid meetmeid, et parandada tõrjutud ja kaitset vajavate rühmade juurdepääsu õigusemõistmisele, sealhulgas

---

45 COM(2024)0800, soovitusi sisaldav lisa, lk 1, 9, 11, 19 ja 24.

piisavalt rahastatud tõhustatud õigusabisüsteemide abil ning keelebarjääride ja digilõhede kõrvaldamise meetmete kaudu;

11. tuletab meelde, et komisjoni 2024. aasta aruandes õigusriigi kohta märgitakse, et endiselt püsib tõsine mure Ungari kohtusüsteemi sõltumatuse pärast ja püsib poliitiline mõju prokuratuurile, millega kaasneb põhjendamatu sekkumise oht üksikjuhtumitesse, ning et kohtunike sõnavabadus on jätkuvalt surve all ja meedias jätkuvad kohtunike vastu suunatud laimukampaaniad;

12. väljendab heameelt Euroopa Liidu Kohtu keskse rolli üle õigusriigi järgimisel kogu ELis; toetab edasisi algatusi, mille eesmärk on suurendada Euroopa Liidu Kohtu ressursse ja suutlikkust, et tulemuslikult lahendada õigusriigi valdkonnaga seotud probleeme; kordab, et vastavalt ELi lepingu artiklile 19 ja ELi toimimise lepingu artiklile 267 ei tohi liikmesriikide kohtuid takistada kasutamast võimalust esitada Euroopa Liidu Kohtule eelotsusetaotlus; kutsub komisjoni üles õigusriigi olukorda käsitleva iga-aastase aruande raames seda süstemaatiliselt kontrollima ja algatama rikkumismenetlusi, kui liikmesriikide kohtunikel esineb sellega seoses takistusi;

13. peab kahetsusväärseks asjaolu, et mõnede liikmesriikide puhul on täheldada tendentsi Euroopa Liidu Kohtu otsuseid valikuliselt täita, nende täitmisega viivitada või jätta need üldse täitmata, ning nõuab nende õigeaegset ja tulemuslikku täitmist; rõhutab, et liikmesriigid ja ELi institutsioonid peavad süstemaatiliselt integreerima ja rakendama Euroopa Liidu Kohtu uusimat kohtupraktikat, et toetada õigusriiki ja tagada ELi õiguse ühetaoline kohaldamine; nõuab riigisiseste õigusaktide ja institutsiooniliste raamistike kiiret kohandamist, et need vastaksid kohtuotsustele;

14. kordab, et ta toetab kindlalt Rahvusvahelist Kohut ja Rahvusvahelist Kriminaalkohut kui olulisi, sõltumatuid ja erapooletuid kohtuasutusi rahvusvahelise õigusemõistmise seisukohalt eriti keerulisel ajal; tuletab meelde vajadust täielikult täita Rahvusvahelise Kohtu korraldusi, mis on õiguslikult siduvad; nõuab, et liit, selle liikmesriigid ning kandidaatriigid ja potentsiaalsed kandidaatriigid jätkaksid Rahvusvahelise Kriminaalkohtu toetamist;

15. nõuab tungivalt, et komisjon kui aluslepingute täitmise järelevalvaja täidaks oma kohustust ja tagaks liidu põhiväärtuste, sealhulgas ELi lepingu artiklis 2 ja ELi esmases õiguses sätestatud väärtuste järgimise ega tugineks üksnes kodanikele, kes pöörduvad ELi kohaldamise tagamiseks ise kohtusse; rõhutab, et riigisiseste ja rahvusvaheliste kohtuotsuste täitmata jätmine rikub õigusriiki ja võib jätta inimesed õiguskaitseta ning tekitada üldsuses arusaama, et kohtuotsuseid võib eirata, õõnestades üldist usaldust õiglase kohtumõistmise vastu; rõhutab Euroopa Liidu Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu olulisust õiguse järgimise tagamisel ja selle

ühetaolise kohaldamise tagamisel; teeb ettepaneku kehtestada kohtuotsuste täitmisele selged tähtajad ning üksikasjaliku järelevalvekava menetluses olevate kohtuotsuste täitmiseks; nõuab tungivalt, et komisjon algataks vajaduse korral rikkumismenetlused koos ajutiste meetmete kohaldamise menetlustega; kutsub liikmesriike üles viivitamata täitma Euroopa Liidu Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuseid ning soovitab luua järelevalveüksuse, et jälgida demokraatia, õigusriigi ja põhiõigustega seotud Euroopa Liidu Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuste täitmist ELi liikmesriikides, ning järelevalveüksuse järeldused täielikult integreerida iga-aastasesse õigusriigi olukorda käsitlevasse aruandesse; soovitab, et eelkõige komisjon võtaks meetmeid seoses Euroopa Liidu Kohtu otsuste täitmata jätmisega vastavalt ELi toimimise lepingu artikli 260 lõikele 2 ja kohaldaks õigusriigi tingimuslikkuse määrust, kui Euroopa Liidu Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuseid ei täideta ja tuvastatud rikkumine mõjutab või võib tõsiselt mõjutada liidu eelarvet või finantshuve; rõhutab, et ELi õiguse süstemaatiline mittejärgimine peab kaasa tooma käegakatsutavad rahalised karistused, et tagada tõeline hoiatav mõju; kutsub komisjoni üles hindama, kas selliste otsuste täitmisega viivitamine või nende mittetäitmine annab põhjuse kasutada ELi toimimise lepingu artikli 258 kohast rikkumismenetlust; kutsub komisjoni üles süstemaatiliselt analüüsima andmeid selle kohta, kui ÜRO lepingu järelevalveorganite riigipõhiseid seisukohti ei ole järgitud;

16. pooldab kuriteoohvrite õiguste direktiivi[46] läbivaatamist, et täita õiguslikud lüngad, tagades ohvritele õiguskaitse kättesaadavuse ja toetuse; kutsub nõukogu üles võtma nii palju kui võimalik arvesse Euroopa Parlamendi läbirääkimisvolitusi, sealhulgas sätteid, millega tagatakse ohvrite õigus vaadata läbi kriminaalmenetluses tehtud otsused, ning sätteid, mis käsitlevad õiguskaitsevahendite kättesaadavust ja õiglast hüvitist ning ulatuslikke tugiteenuseid, eelkõige kaitsetus olukorras olevatele inimestele; rõhutab, kui oluline on tulemuslik andmete kogumine, vahendite tõhusam eraldamine ohvrite abistamiseks ning ohvrite eraelu puutumatuse ja isikuandmete kaitsmiseks, et vältida taasohvristamist ning tagada, et ohvrid, sealhulgas dokumentideta rändajad ja varjupaigataotlejad, saaksid kuritegudest turvaliselt teatada; eeldab, et kaasseadusandjad võtavad vastu ohvrikesksed lahendused;

17. tunnistab õiguskaitse olulist rolli õigusriigi järgimisel ja põhiõiguste kaitsmisel; kutsub liikmesriike üles tagama politseile ja õiguskaitseasutustele piisavad rahalised vahendid, koolituse ja

---

46 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2012. aasta direktiiv 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JSK (ELT L 315, 14.11.2012, lk 57, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2012/29/oj).

ressursid; kutsub liikmesriike üles võtma sellega seoses arvesse Euroopa Nõukogu politseieetika koodeksit; rõhutab, et igasugune jõu kasutamine peab olema rangelt vajalik, proportsionaalne ja selle suhtes tuleb kohaldada selgeid kaitsemeetmeid; kutsub liikmesriike üles kehtestama suunised õiguskaitseametnike kasutatavate relvade läbipaistvaks, sõltumatuks ja järjepidevaks valimiseks, testimiseks ja katsetamiseks ning lähtuma seejuures ÜRO standarditest, soovitustest ja juhtpõhimõtetest; märgib, et niisuguse hindamise raames tuleks enne valiku tegemist ja kasutuselevõttu teha kindlaks, et relvad vastavad rahvusvahelistele inimõigusi käsitlevatele õigusaktidele ja standarditele; kutsub liikmesriike üles põhjalikult uurima mis tahes juhtumeid, kus õiguskaitseasutused kasutavad ülemäärast jõudu ja diskrimineerivad isikuid;

18. kutsub komisjoni üles lisama tulevastesse õigusriigi olukorda käsitlevatesse aruannetesse õigusriigi ühe aspektina vanglates valitsevad tingimused, võttes arvesse kogu Euroopas tõsist ja üha suuremat muret ülerahvastatuse, halbade elutingimuste ja vanglates enesetappude murettekitava määra pärast;

19. kutsub komisjoni üles pöörama erilist tähelepanu menetlusõiguse analüüsimisele, et teha kindlaks tugevad küljed, lüngad, lahknevused ja parimad tavad läbipaistvuse, tõhususe ja õiglase kohtlemise tagamisel, et tugevdada haldusõigust kogu ELis, eesmärgiga tagada avaliku sektori asutuste vastutus;

Korruptsioonivastase võitluse raamistik

20. rõhutab, et õigusriigis ei tohi avalikul ametikohal olevad isikud tegutseda meelevaldselt ega kuritarvitada oma võimu isikliku kasu saamise eesmärgil; rõhutab, et valitsused peaksid võtma seadusi vastu üldsuse, mitte konkreetsete isikute huvides;

21. kordab, et korruptsioon kujutab liikmesriikides, kandidaatriikides ja potentsiaalsetes kandidaatriikides tõsist ohtu demokraatiale, põhiõigustele ja õigusriigile; rõhutab, et korruptsioon õõnestab kodanike usaldust avaliku sektori asutuste vastu; peab kahetsusväärseks, et 2024. aasta Eurobaromeetri korruptsiooniuuring näitab, et korruptsioon on ELi kodanike ja ettevõtjate jaoks endiselt tõsine probleem, kusjuures 68 % eurooplastest arvab, et korruptsioon on nende riigis laialt levinud, 65 % eurooplastest usub, et suurkorruptsiooni juhtumitega ei tegeleta piisavalt, ja 41 % usub, et korruptsiooni tase on tõusnud; on seisukohal, et EL peab seetõttu oma korruptsioonivastaseid jõupingutusi suurendama;

22. kordab oma üleskutset komisjonile viia viivitamata lõpule läbirääkimised ELi liikmesuse üle Euroopa Nõukogu riikide korruptsioonivastases ühenduses (GRECO); märgib, et liikmesus selles ühenduses tagab suurema läbipaistvuse, vastutuse ja tõhususe

ELi vahendite haldamisel, õigusloomeprotsessis ja ELi institutsioonide töös, ning nõuab, et õigusriigi olukorda käsitlevas aastaaruandes hõlmataks ELi institutsioone;

23. kordab oma üleskutset kõigile liikmesriikidele võtta vastu kohtunike käitumisjuhend, järgides GRECO soovitusi ja võttes arvesse Euroopa Inimõiguste Kohtu ja Euroopa Liidu Kohtu tegevusjuhendit; kutsub liikmesriike üles looma sõltumatud mehhanismid, et uurida väidetavaid käitumisjuhendi ja muude seaduste rikkumisi, parandama huvide konfliktide ja kohtunike saadud kingituste avalikustamist ja läbipaistvust ning tegelema pöördukse efekti probleemiga;

24. kutsub liikmesriike, kandidaatriike, potentsiaalseid kandidaatriike ja ELi institutsioone üles suurendama avaliku sektori asutuste läbipaistvust ja vastutust, tõhustama korruptsioonivastaseid ja pädevuste konflikti alaseid õigusraamistikke ja aruandlusprotsesse, et tagada korruptsioonijuhtumite tulemuslik uurimine ja nende eest süüdistuse esitamine, sealhulgas suurkorruptsiooni juhtumite puhul (muu hulgas juhtumid, mis on seotud riigihanke menetluste ja riskipiirkondadega, nagu sadamad või maismaapiirid), tõhustama järelevalvemehhanisme ja -asutusi ning olemasolevate asutuste sõltumatust ja nõuetekohast toimimist, edendama rikkumisest teatajate kaitset, parandama eetikaraamistikke ja edendama vajalike õigusaktide väljatöötamist; peab kahetsusväärseks, et tehtud on vähe edusamme ning rõhutab, et lõplikud süüdimõistvad kohtuotsused ja hoiatavad karistused on vajalikud, näitamaks tõelist pühendumust korruptsioonivastasele võitlusele; kutsub liikmesriike üles tagama lobitöö läbipaistvuse ja aruandekohustuse, sealhulgas kohustuslike lobitöö registrite ja seadusandliku jalajälje mehhanismide loomise või täiustamise, et jälgida lobitöö mõju õigusloomeprotsessidele;

25. tunnustab Euroopa Prokuratuuri (EPPO) olulist rolli õigusriigi kaitsmisel ja korruptsiooni vastu võitlemisel ELis; ergutab komisjoni tähelepanelikult jälgima, kui tihe on liikmesriikide ja Euroopa Prokuratuuri koostöö; toetab Euroopa Prokuratuuri järelevalve- ja koordineerimisvolituste tugevdamist, et suurendada veelgi tema suutlikkust võidelda korruptsiooni vastu liikmesriikides; kutsub komisjoni üles tegema ELi toimimise lepingu artikli 86 lõike 4 alusel ettepaneku laiendada Euroopa Prokuratuuri volitusi, et vältida ELi piiravatest meetmetest kõrvalehoidmist ja piiriüleseid keskkonnakuritegusid ning kiirendada Euroopa Prokuratuuri

määruse[47] ja finantshuvide kaitse direktiivi[48] läbivaatamist, et kaitsta ja selgitada Euroopa Prokuratuuri esmast pädevust seoses ELi finantshuve kahjustavate või ELi ametnike toime pandud korruptsioonikuritegudega;

26. nõuab tungivalt, et kõik liikmesriigid, kes ei ole seda veel teinud, ühineksid EPPOga, et suurendada korruptsioonivastase võitluse tulemuslikkust, eelkõige seoses ELi rahaliste vahendite kaitsmisega; kutsub kõiki kandidaatriike ja potentsiaalseid kandidaatriike üles looma raamistiku tulemuslikuks koostööks EPPOga;

27. kutsub Euroopa organeid, nagu Europol, Eurojust, Euroopa Kontrollikoda, EPPO ja Euroopa Pettustevastane Amet (OLAF), üles parandama omavahelist koostööd korruptsioonivastase võitluse ja ELi rahalisi vahendeid kahjustava kelmuse valdkonnas;

28. kutsub komisjoni üles suurendama läbipaistvust ja vastutust kogu oma teabevahetuse ning kõikide külastuste ja kohtumiste puhul, eelkõige riikide kõrgetasemeliste osalejatega;

29. tunneb heameelt komisjoni ettepaneku üle võtta vastu korruptsioonivastase võitluse direktiiv, millega ühtlustatakse avaliku ja erasektori korruptsioonikuritegude määratlus ning nendele vastavad karistused; tunneb heameelt, et korruptsioonivastase võitluse direktiivi on lisatud ennetusmeetmed, sealhulgas ebaseadusliku poliitilise rahastamise kohta, ja koolitus, nagu mõjusad normid huvide konfliktide avalikustamiseks ja haldamiseks, avatud juurdepääs teabele ning mõjusad normid, millega reguleeritakse era- ja avaliku sektori vahelist suhtlust; kutsub liikmesriike üles võtma ühtlasi kasutusele tulemuslikud normid pöördukse efekti käsitlemiseks, kehtestama ametiisikute käitumisjuhendid, looma avaliku sektori seadusandliku jalajälje ning tagama valitavatele ametikohtadele kandideerimise ja erakondade rahastamise läbipaistvuse; tunneb heameelt, et peaaegu kõik liikmesriigid on nüüdseks kehtestanud korruptsioonivastased strateegiad; peab samal ajal kahetsusväärseks erinevusi nende rakendamisel ja tulemuslikkuses; kutsub liikmesriike, kes ei ole seda veel teinud, üles töötama kodanikuühiskonna kaasamisel välja töökindlad ja tulemuslikud korruptsioonivastased strateegiad ning neid rakendama; rõhutab korruptsiooniohvrite tuvastamise, neist teavitamise ning nende esindamise ja nendega kooskõlastamise tähtsust; kutsub liikmesriike üles kaitsma korruptsiooniohvreid ning

---

47 Nõukogu 12. oktoobri 2017. aasta määrus (EL) 2017/1939, millega rakendatakse tõhustatud koostööd Euroopa Prokuratuuri asutamisel (ELT L 283, 31.10.2017, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2017/1939/oj).

48 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuli 2017. aasta direktiiv (EL) 2017/1371, mis käsitleb võitlust liidu finantshuve kahjustavate pettuste vastu kriminaalõiguse abil (ELT L 198, 28.7.2017, lk 29, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2017/1371/oj).

andma neile võimaluse väljendada oma seisukohti ja muresid, et neid saaks kriminaalmenetluse asjakohastes etappides arvesse võtta; kutsub liikmesriike üles tagama, et korruptsiooniohvritel on õigus piisavale ja proportsionaalsele hüvitisele;

30. kutsub kõiki ELi institutsioone, organeid, ameteid ja asutusi üles tugevdama korruptsioonivastaseid meetmeid sellistes aspektides, nagu huvide konfliktide avalikustamine ja haldamine, avatud juurdepääs teabele, reeglid, millega reguleeritakse ELi institutsioonide, organite, ametite ja asutuste suhtlemist erasektoriga, pöördukse efekt ja ametiisikute käitumisjuhend; on seisukohal, et Euroopa Parlamendi liikmed ei tohiks oma ametiaja jooksul osaleda tasustatavas kõrvaltegevuses selliste tulunduslike organisatsioonide või ettevõtjatega, kes püüavad mõjutada ELi poliitikakujundamist;

31. tunnistab rikkumisest teatajate olulist rolli korruptsiooni paljastamisel ja läbipaistvuse edendamisel nii avalikus kui ka erasektoris; rõhutab vajadust kaitsta rikkumisest teatajaid kättemaksu ja ahistamise eest; nõuab rikkumisest teatajate kaitsega tegelevate sõltumatute asutuste edasist tugevdamist ning nende jätkuvat integreerimist laiematesse riiklikesse korruptsioonivastastesse raamistikesse, et tagada korruptsioonivastases võitluses ühtse ja kindla lähenemisviisi järgimine kõigis liikmesriikides;

Meedia mitmekesisus ja meediavabadus

32. väljendab heameelt algatuste üle, millega edendatakse vaba, sõltumatut ja mitmekesist meediat ning ajakirjanike jaoks turvalist ja toetavat keskkonda, näiteks Euroopa meediavabaduse määrus[49], ja nõuab määruse kiiret rakendamist; kutsub liikmesriike, kandidaatriike ja potentsiaalseid kandidaatriike üles suurendama riikliku reklaami jaotamise läbipaistvust nii internetis kui ka sellest väljaspool ja järgima soovitusi, mis on esitatud komisjoni 16. septembri 2021. aasta soovituses (EL) 2021/1534 ajakirjanike ja teiste meediatöötajate kaitse, turvalisuse ja võimestamise tagamise kohta Euroopa Liidus; kutsub komisjoni üles andma liikmesriikidele Euroopa meediavabaduse määruse riigisisesesse õigusesse ülevõtmiseks vajalikku abi ja jälgima määruse rakendamist, eelkõige vabadusindeksite poolest kehvade näitajatega liikmesriikides; rõhutab, et Euroopa meediavabaduse määrus on oluline verstapost meediamaastiku sõltumatuse, mitmekesisuse ja usaldusväärsuse kaitsmisel kogu liidus;

---

49 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. aprilli 2024. aasta määrus (EL) 2024/1083, millega luuakse siseturul meediateenuste ühine raamistik ja muudetakse direktiivi 2010/13/EL (Euroopa meediavabaduse määrus) (ELT L, 2024/1083, 17.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1083/oj).

33. väljendab sügavat muret ajakirjanike ja kirjastajate vastu suunatud rünnakute sagenemise pärast ja selle pärast, et sel on ebaproportsionaalne mõju naistele; kutsub komisjoni ja liikmesriike ning kandidaatriike ja potentsiaalseid kandidaatriike üles tagama ajakirjanike, sealhulgas eriti ohustatud uurivate ajakirjanike ja faktikontrollijate turvalisuse ja kaitse; rõhutab, et kõige levinumad ohuvormid on verbaalsed rünnakud, veebiahistamine, hirmutamine sotsiaalmeedia ja e-posti vahendusel ning kohtuasjaga ähvardamine, sealhulgas vaigistuskaebuste vastase direktiiviga[50] hõlmatud juhtumid, samuti jälitamise ja isikliku ahistamise juhtumid;

34. kutsub liikmesriike üles täielikult rakendama vaigistuskaebuste vastast direktiivi ja komisjoni 27. aprilli 2022. aasta soovitust (EL) 2022/758, milles käsitletakse avalikus elus osalevate ajakirjanike ja inimõiguste kaitsjate kaitsmist ilmselgelt põhjendamatute või kuritarvituslike hagide eest[51], ning võtma vastu ulatuslikud riigisisesed vaigistuskaebuste vastased meetmed, et kaitsta ajakirjanikke ja toetada isikuid, keda nende kutsetegevuses hirmutatakse, laimatakse ja piiratakse; soovitab liikmesriikidel direktiivi ülevõtmisel laiendada selle kohaldamisala ka riigisisestele juhtumitele, kuna enamik vaigistuskaebusi esitatakse riiklikul tasandil; kutsub komisjoni üles esitama ettepanekuid selliste vaigistuskaebuste käsitlemiseks, mida praegune direktiiv ei hõlma;

35. nõuab, et kriminaalõiguses sätestataks ajakirjanike vastu toime pandud süütegude puhul raskendava asjaoluna teod, mis on ajendatud ajakirjanike ametialasest tegevusest või on sellega seotud;

36. nõuab tungivalt, et liikmesriigid ning kandidaatriigid ja potentsiaalsed kandidaatriigid kaitseksid ja edendaksid meediavabadust ja meedia mitmekesisust, tagaksid avaliku sektori vahendite läbipaistva eraldamise, hoiaksid ära meediaomandi koondumise, kaitseksid toimetuslikku sõltumatust ja võitleksid desinformatsiooni vastu, eelkõige töökindlate seaduste, sealhulgas meediaomandi läbipaistvust käsitlevate erisätete ja sõltumatute reguleerivate asutuste abil; rõhutab avalik-õigusliku meedia olulist rolli; väljendab heameelt riikliku tasandi algatuste üle luua meediaregister, mis sisaldaks avalikku teavet omandisuhete ja reklaamidesse tehtud investeeringute kohta, et tagada läbipaistvus, erapooletus ja kontrollitavus; kutsub lisaks liikmesriike üles tagama avalik-õiguslikule meediale piisava, kestliku ja prognoositava rahastamise ja stabiilse eelarve, mis põhineb läbipaistvatel ja

---

50 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. aprilli 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/1069, milles käsitletakse avalikus elus osalevate isikute kaitsmist ilmselgelt põhjendamatute nõuete või kuritarvituslike kohtumenetluste (avalikus elus osalemise vastased strateegilised hagid) eest (ELT L, 2024/1069, 16.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1069/oj).

51 ELT L 138, 17.5.2022, lk 30, ELI: http://data.europa.eu/eli/reco/2022/758/oj.

objektiivsetel kriteeriumidel; soovitab luua ELi meediavabaduse erifondi, millest toetataks sõltumatut ajakirjandust ja kohalikke meediakanaleid;

37. mõistab hukka vaenukõne leviku, sealhulgas peavoolu- ja sotsiaalmeedias, kuna see kujutab tõsist ohtu demokraatiale ja õigusriigile; nõuab meediat käsitlevate õigusnormide rangemat jõustamist, et võidelda vaenukõne vastu ning kaitsta mitmekesist ja kaasavat meediamaastikku kooskõlas oma 18. jaanuari 2024. aasta resolutsiooniga põhiõiguste olukorra kohta Euroopa Liidus; rõhutab, et silmapaistvad avaliku elu tegelased ja poliitikud peavad olema eeskujuks ja tagama lugupidava arutelu; tuletab meelde, et väljendusvabadus on demokraatlike ühiskondade põhiväärtus ja seda ei tohiks põhjendamatult piirata; tuletab lisaks meelde, et kõik vaenukõnet ja vaenukuritegusid käsitlevad õigusaktid peaksid põhinema vajalikkuse ja proportsionaalsuse põhimõtetel; rõhutab, et väljendusvabadust tuleb kasutada õigusnormide piires ja kooskõlas põhiõiguste harta artikliga 11 ning seda ei tohiks kasutada vaenukõne ja vaenukuritegude kaitsmiseks;

38. tunnistab, et väärinfo ja desinformatsiooni vohamisel demokraatia kodanike meelest nõrgeneb, ning et valeteabe levitamine sotsiaalmeedias võib vähendada üldsuse austust õigusriigi vastu; kutsub digiplatvorme üles võtma viivitamata meetmeid, tagades vastavuse oma kogukonna standarditele ja ELi õigusaktidele, sealhulgas digiteenuste määrusele[52] ja konkurentsireeglitele; kutsub komisjoni üles vastavust korrapäraselt hindama ja võtma vajaduse korral meetmeid; soovitab liikmesriikidel, kandidaatriikidel ja potentsiaalsetel kandidaatriikidel töötada välja terviklikud strateegiad, et võidelda selliste nähtuste vastu, nagu desinformatsioon ja välissekkumine demokraatlikesse protsessidesse, kaitstes samal ajal väljendusvabadust ja meedia mitmekesisust;

39. mõistab teravalt hukka asjaolu, et riik kontrollib meediategevust või sekkub sellesse poliitiliselt; rõhutab, et meediat reguleerivate asutuste piisavaks kaitseks tuleb neile tagada õiguslikud tagatised, et nad saaksid tegutseda sõltumatult ja ilma poliitilise surveta, ning kindlustada neile piisavad eelarvevahendid; rõhutab sõltumatute meediat reguleerivate asutuste tähtsust demokraatia jaoks;

40. tunneb suurt muret nuhkvara kuritarvitamise ja selle pärast, et puuduvad piisavad meetmed ajakirjanike kaitsmiseks ebaseadusliku jälgimise eest; kutsub komisjoni üles rakendama Euroopa Parlamendi Pegasuse ja samaväärse salajälgimiseks mõeldud nuhkvara

---

52 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. oktoobri 2022. aasta määrus (EL) 2022/2065, mis käsitleb digiteenuste ühtset turgu ja millega muudetakse direktiivi 2000/31/EÜ (digiteenuste määrus) (ELT L 277, 27.10.2022, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj).

kasutamist käsitleva uurimiskomisjoni soovitusi seoses poliitiliselt motiveeritud jälgimise keelustamisega;

41. nõuab tungivalt, et liikmesriigid tagaksid, et süütuse presumptsiooni käsitleva direktiivi (EL) 2016/343[53] ülevõtmisega ei kehtestataks piiranguid õigusele teatada ja teavitada üldsust avalikku huvi pakkuvatest küsimustest, sealhulgas kohtulikest uurimistest, mida direktiivis ei ole ette nähtud; kutsub liikmesriike üles vaatama läbi ja vajaduse korral muutma kehtivaid riiklikke sätteid, mis võivad ajakirjandusvabadust piirata;

42. kutsub liikmesriike üles tagama, et digiteenuste määruse alusel ametisse nimetatud riiklikel koordinaatoritel oleksid täielikud volitused täita oma rolli teabevahetuse ja koostöö hõlbustamisel Euroopa tasandil;

Kodanikuühiskonna organisatsioonid

43. nõustub komisjoni hinnanguga, et kodanikuühiskonna organisatsioonid, sealhulgas need, kes tegutsevad õigusriigi ja demokraatia, tõrjutud rühmade kaitse, keskkonnakaitse ja sotsiaalse õigluse nimel, ning inimõiguste kaitsjad on olulised kontrolli- ja tasakaalustussüsteemi seisukohalt ning selleks, et kaitsta põhiväärtusi ja liidu õigust, mis on ELi nurgakivi; tunneb heameelt, et kodanikuühiskonna organisatsioonid ja kutseliidud, kes esindavad selliseid rühmi, nagu kohtunikud, prokurörid või ajakirjanikud, toetavad õigusriiki; rõhutab eelkõige seda, kui tähtis on kandidaatriikide ja potentsiaalsete kandidaatriikide kohalik elujõuline kodanikuühiskond, kellel on ELiga ühinemise protsessis konstruktiivne roll; tunnustab nende rolli õigusriigi rikkumiste järelevalves ning panust demokraatlike põhimõtete edendamisse ja kaitsmisse; tuletab meelde, et neil on tegutsemiseks vaja turvalist, toetavat ja soodsat keskkonda;

44. rõhutab kodanikuühiskonna ja sõltumatute järelevalveasutuste rolli, et jälgida, kontrollida ja toetada õigusriigi olukorda käsitlevas 2024. aasta aruandes tehtud soovituste rakendamist; nõuab, et kodanikuühiskonnaga dialoogi pidamiseks loodaks struktureeritud raamistik, et kodanikuühiskonna panust saaks lõimida õigusriigi olukorra iga-aastasesse läbivaatamistsüklisse, nagu soovitavad Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee (EMSK)[54] ja

---

53 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/343, millega tugevdatakse süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte ja õigust viibida kriminaalmenetluses kohtulikul arutelul (ELT L 65, 11.3.2016, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2016/343/oj).

54 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 14. veebruari 2024. aasta arvamus „Kodanikuühiskonna dialoogi ja osalusdemokraatia tugevdamine ELis: edasised sammud“.

kodanikuühiskonna võrgustikud[55]; kordab, kui oluline on aruande koostamisel laiaulatuslik konsulteerimine; toetab komisjoni kava töötada välja kodanikuühiskonna ja inimõiguste kaitsjate tegutsemisruumi ja kaitset käsitlev strateegia; soovitab inimõiguste kaitsjaid käsitlevaid ELi suuniseid täies ulatuses rakendada; kutsub komisjoni üles tegema võimaluse korral liikmesriikidesse virtuaalsete külastuste asemel pigem kohapealseid külastusi, kuna seeläbi on kohalikust olukorrast võimalik saada täielikum ja kontekstipõhisem ülevaade;

45. on mures, et kodanikuühiskonna organisatsioonidele ja inimõiguste kaitsjatele seatakse üha uusi õiguslikke piiranguid, neid ei rahastata piisavalt ja suurenenud on nendevastased rünnakud, mis mõjutab ühinemis-, kogunemis- ja väljendusvabadust; märgib murega, et mitmes liikmesriigis, kandidaatriigis ja potentsiaalses kandidaatriigis on kehtestatud ebaproportsionaalsed meetmed, sealhulgas ülemäärase jõu kasutamine ja meeleavaldajate kinnipidamine, et takistada inimestel meeleavaldustel osalemast, ning avalike kogunemiste ennetav keelustamine ebamäärastel julgeolekukaalutlustel; rõhutab, et kohtud on sellised keelud mitmel juhul tühistanud; mõistab teravalt hukka nn välisagentide seaduste kasutamise, kuna nende abil lämmatatakse teisitimõtlemist, ahistatakse kodanikuühiskonna organisatsioone ja piiratakse nende tegevust ning avaldatakse heidutavat mõju kodanikuühiskonnale ja inimõiguste kaitsjatele; peab kahetsusväärseks, et kogunemis-, väljendus- ja ühinemisvabaduse piirangud ning ülemäärase jõu kasutamine on ebaproportsionaalselt suunatud konkreetsete põhjuste või rühmade vastu[56];

46. rõhutab, et rahumeelse kogunemise, ühinemis- ja väljendusvabaduse ning kunsti ja teaduse vabaduse näol on tegemist rahvusvahelise õigusega kaitstud põhiõigustega ning need on demokraatia seisukohalt hädavajalikud; mõistab hukka asjaolu, et neid õigusi pannakse järjest suurema surve alla, kui see peaks tõestust leidma, ning juhib tähelepanu suundumusele neid õigusi piirata; mõistab sellega seoses ühtlasi hukka politseijõudude vastase vägivalla juhtumid; kutsub komisjoni üles kajastama neid vabadusi iga-aastases aruandes;

47. väljendab sügavat muret, et kodanikuühiskonna tegutsemisruum aheneb ning üha rohkem esineb kodanikuühiskonna organisatsioonide ja inimõiguste kaitsjate tagakiusamist ELis, eelkõige nende tagakiusamist, kes tegelevad rassismivastase võitluse, kliimaõigluse, LGBTIQ kogukonna liikmete õiguste, naiste õiguste ja rändajate toetamisega; märgib, et neid rühmi ähvardavad

---

55 Civil Society Europe, „Joint Civil Society Contribution on Civic Space to the 2024 Annual Rule of Law Report“, juuni 2024.

56 Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, „Addressing racism in policing“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

mitmesugused ohud, sealhulgas õiguslikud ja rahalised piirangud, rahastamise peatamine, laimukampaaniad, hirmutamine ja kriminaliseerimine; mõistab eelkõige hukka kliimaaktivismi kasvava mahasurumise mitmes liikmesriigis, sealhulgas terrorismi- ja organiseeritud kuritegevuse vastaste seaduste kuritarvitamise abil ning seeläbi, et rahumeelseid kliimaaktiviste loetakse kuritegelikesse organisatsioonidesse kuuluvaks; kutsub liikmesriike üles hoiduma ebaproportsionaalsete õiguslike meetmete võtmisest selliste aktivistide vastu; nõuab tungivalt, et komisjon jälgiks õigusriigi olukorda käsitlevates aruannetes süstemaatiliselt nende organisatsioonide olukorda ning suurendaks sihtotstarbelist ELi rahastamist nendele kodanikuühiskonna osalejatele, kes tegelevad rassismivastase võitluse ja muude põhiõigustega;

48. kutsub komisjoni üles käsitlema selliseid rikkumisi õigusriigi olukorda käsitlevate aastaaruannete asjakohases osas; kutsub komisjoni üles tugevdama kodanikuühiskonna organisatsioonide ja inimõiguste kaitsjate kaitset, võttes kasutusele varajase hoiatamise mehhanismid, suurendades rahastamise läbipaistvust kõigi ELi läbipaistvusregistri kohaldamisalasse kuuluvate osalejate jaoks ning suurendades rahastamist kodanikuühiskonna organisatsioonide toetamiseks, et võimaldada neil tegutseda vabalt ja sõltumatult;

49. nõuab tungivalt, et liikmesriigid looksid kodanikuühiskonna organisatsioonidele ja inimõiguste kaitsjatele soodsa keskkonna, võtaksid vastu vaigistuskaebuste vastase direktiivi ja rakendaksid komisjoni soovitust (EL) 2022/758, et kaitsta kodanikuühiskonna organisatsioone õiguslike meetmetega ahistamise eest; nõuab, et riiklikele järelevalveasutustele oleks tagatud suurem sõltumatus koos piisavate vahendite ja kaitsemeetmetega poliitilise sekkumise vastu; ergutab toetama kodanikuühiskonna organisatsioone haridusalgatuste väljatöötamisel ja levitamisel, et tagada lai haare ja juurdepääsetavus;

50. on seisukohal, et komisjon ja liikmesriigid peaksid parandama kodanikuühiskonna organisatsioonide rahastamise mehhanisme ja algatusi, millega tugevdatakse kohtusüsteemi ja kaitstakse kohtute sõltumatust, nagu kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programm ja õigusprogramm; väljendab heameelt, et komisjon kavatseb koostada kodanikuühiskonna kaitse strateegia, tuletab samal ajal aga meelde, et selles tuleks erilist tähelepanu pöörata inimõiguste kaitsjatele; kutsub komisjoni üles hõlmama kiirreageerimismehhanismi, et toetada ohustatud kodanikuühiskonna organisatsioone ja inimõiguste kaitsjaid liidus, tuginedes mudelina ELi rahastatavale inimõiguste kaitsjate mehhanismile, mida praegu kohaldatakse ainult väljaspool ELi; rõhutab, et see mehhanism võiks pakkuda vahendeid toetavaks tegevuseks, õigusabiks ja teadvustamiskampaaniateks, tagades samal ajal, et need organisatsioonid saavad tegutseda põhjendamatute piirangute või ahistamiseta; nõuab inimõiguste kaitsjaid käsitlevate ELi suuniste

täielikku ja järjepidevat kohaldamist kandidaatriikides ja potentsiaalsetes kandidaatriikides; on siiski mures mõnes liikmesriigis leviva suundumuse pärast, mis seisneb kodanikuühiskonna organisatsioonidele ja inimõiguste kaitsjatele probleemide tekitamises, kuna neile seatakse uusi õiguslikke piiranguid, neid ei rahastata piisavalt ja neid rünnatakse füüsiliselt või verbaalselt, ning peab kahetsusväärseks selliste tavade aktsepteerimist ja nende heidutavat mõju, sealhulgas asjaosaliste sõnavabadusele liikmesriikides[57] ja ELi institutsioonides; on seisukohal, et kodanikuühiskonna organisatsioonidel ja inimõiguste kaitsjatel on oluline toetav roll järelevalves selle üle, kas liikmesriigid järgivad ELi lepingu artiklis 2 sätestatud väärtusi;

Võrdsus seaduse ees ja seadustega diskrimineerimise keeld

51. tuletab meelde, et liikmesriikide õigusraamistikud peavad tagama võrdse õigusliku kohtlemise ning edendama võrdõiguslikkust ja üksikisikute õigust mitte kogeda kohtumenetluses diskrimineerimist; rõhutab, et õigusriik ja põhiõigused on omavahel seotud ning õigusriigi rikkumisel on vahetu mõju põhiõigustele ning see mõjutab ebaproportsionaalselt suures ulatuses naisi, vähemusi ja kaitset vajavaid rühmi; kutsub komisjoni üles jälgima õigusriigi rikkumiste mõju põhiõigustele ning tagama kõigi asjakohaste vahenditega, sealhulgas vajadusel rikkumismenetlusega, et kõik inimesed oleksid seaduse ees võrdsed ja et kedagi seadustega ei diskrimineeritaks;

52. rõhutab vajadust võidelda selle eest, et seadustega ei diskrimineerita mitte ühelgi alusel; väljendab muret, et mõnes liikmesriigis ei ole võrdõiguslikkust ja diskrimineerimisvastaseid õigusakte ja nende rakendamist käsitlevates küsimustes tehtud edusamme; peab kahetsusväärseks, et vaatamata kehtivatele ELi õigusaktidele, nagu direktiiv 2000/78/EÜ[58] võrdse kohtlemise kohta, on õigusraamistikus ja rakendamisel endiselt lünki, mistõttu ohvritel puudub piisav õiguskaitse; tuletab meelde, et liikmesriikide õigusraamistikud peavad tagama võrdse õigusliku kohtlemise ning edendama võrdõiguslikkust ja üksikisikute õigust mitte kogeda diskrimineerimist õiguskaitsevahendite kasutamisel; kutsub komisjoni üles võtma meetmeid juhul, kui neid põhimõtteid ei järgita; taunib komisjoni kavatsust võtta horisontaalse võrdse kohtlemise

---

57 Kohtuotsused, Euroopa Inimõiguste Kohus, 6. aprill 2023, Drozd vs. Poola, 15158/19 ja 26. mai 2020, Mándli jt vs. Ungari, 63164/16.

58 Nõukogu 27. novembri 2000. aasta direktiiv 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel (EÜT L 303, 2.12.2000, lk 16, http://data.europa.eu/eli/dir/2000/78/oj).

direktiivi[59] ettepanek tagasi ning nõuab tungivalt, et nõukogu võtaks direktiivi viivitamata vastu;

53. on mures, et õigusriigi olukorda käsitlevas komisjoni 2024. aasta aruandes märgiti, et mõnes liikmesriigis ei suudeta vaenukuritegude toimepanijaid tulemuslikult vastutusele võtta ega pakkuda ohvritele piisavat tuge, mis õõnestab usaldust kohtusüsteemide vastu ja põlistab ebavõrdsust seaduse ees; kutsub nõukogu üles laiendama praegust ELi toimimise lepingu artikli 83 lõikes 1 esitatud ELi kuritegude loetelu nii, et see hõlmaks vaenukuritegusid ja vaenukõnet, ning kutsub komisjoni üles esitama seadusandliku ettepaneku vaenukuritegude ja vaenukõne kohta; palub komisjonil õigusriigi olukorda käsitlevates aruannetes vaenukuritegudele keskenduda ning sellega seoses vaenukuritegusid tähelepanelikult jälgida ja need registreerida;

54. rõhutab, et sooline vägivald nii internetis kui ka väljaspool seda on raske ja laialt levinud kuritegu, põhiõiguste jäme rikkumine ning vastuolus seaduse ees võrdse kohtlemise põhimõttega; kutsub komisjoni ja liikmesriike üles võtma meetmeid soolise vägivalla vastu nii internetis kui ka väljaspool seda, sealhulgas digiplatvormide abil toime pandud vägivalla vastu; nõuab soolise vägivalla lisamist ELi kuritegude loetellu ja ELi seadusandliku ettepaneku esitamist nõusoleku puudumisel põhineva vägistamise vastu võitlemiseks, sealhulgas kandidaatriikides ja potentsiaalsetes kandidaatriikides;

55. tuletab meelde vajadust tagada juurdepääs seksuaal- ja reproduktiivõigustele ja -tervisele ning nõuab, et põhiõiguste hartas sätestataks juurdepääs ohutule ja seaduslikule abordile;

56. kutsub kõiki liikmesriike üles kaitsma LGBTIQ kogukonna liikmete õigusi kooskõlas liidu õiguse, põhiõiguste harta ning Euroopa Liidu Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikaga; tuletab meelde, et mitmes liikmesriigis püsivad endiselt õiguslikud tõkked, mis takistavad samasooliste kooselu või vanemluse piiriülest tunnustamist; hoiatab, et sellised tavad mitte ainult ei takista LGBTIQ perekondade vaba liikumist ELis, vaid on ka vastuolus õigusriigi põhimõttega, milleks on seadustega diskrimineerimise keeld, mis näitab, et LGBTIQ kogukonna liikmed ei ole liikmesriikides ühetaoliselt kaitstud; kutsub liikmesriike, kes ei ole seda veel teinud, üles tunnustama õiguslikult samasooliste kooselu;

---

[59] Ettepanek võtta vastu nõukogu direktiiv, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõtet sõltumata isikute usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest (COM(2008)0426).

kutsub komisjoni üles direktiivi 2004/38/EÜ[60] uuesti sõnastama, et lisada sellesse era- ja perekonnaeluga seotud õiguste, sealhulgas samasooliste vanemate vanemluse sõnaselge piiriülene tunnustamine, võttes arvesse Euroopa Liidu Kohtu viimaseid otsuseid[61]; rõhutab, et kõik lapsed on seaduse ees võrdsed ning liikmesriigid peavad tegutsema lapse parimates huvides, suurendama õiguskindlust ja vähendama samasooliste vanemate laste diskrimineerimist; tuletab meelde parlamendi seisukohta, millega toetatakse vanemluse tunnustamist kogu ELis, olenemata sellest, kuidas laps on eostatud või sündinud või milline on tema perekond; nõuab tungivalt, et komisjon esitaks uuendatud LGBTIQ strateegia, milles käsitletakse kõikehõlmavalt probleeme kogu Euroopas; kutsub komisjoni ja nõukogu üles muutma LGBTIQ kogukonna liikmete õigused läbivaks prioriteediks kõigis poliitikavaldkondades; kutsub komisjoni üles esitama asjakohased seadusandlikud meetmed, et tagada nende põhimõtete järgimine ja algatada liikmesriikide vastu rikkumismenetlusi; nõuab tungivalt, et komisjon esitaks seadusandlikud ettepanekud, et võidelda sooidentiteedi, sootunnuste või seksuaalse sättumuse alusel toime pandud vaenukuritegude ja vaenukõne vastu;

57. on sügavalt mures diskrimineerivate meetmete pärast, mis on mõnes liikmesriigis kehtestatud nn LGBTIQ propaganda ja soolise ideoloogia vastu võitlemise ettekäändel ja mis hoogustavad murettekitavalt LGBTIQ kogukonna liikmete vastu suunatud vaenukuritegude ja vaenukõne esinemist mitmes liikmesriigis ning millel on negatiivne mõju lastele, peredele ja töötajatele; väljendab heameelt Euroopa Liidu Kohtu 5. juuni 2025. aasta arvamuse üle, milles märgitakse, et Ungari on LGBTIQ+ sisule juurdepääsu keelamisel ja piiramisel rikkunud ELi õigust; rõhutab selliste meetmete negatiivset mõju LGBTIQ ja muude rühmade väljendus- ja kogunemisvabadusele; rõhutab, et need meetmed soodustavad LGBTIQ kogukonna liikmete diskrimineerimist ning on vastuolus ELi õigusega; nõuab tungivalt, et komisjon esitaks ettepaneku, millega ELis kehtestataks kõikidele liikmesriikidele siduv ümberpööramistoimingute keeld; märgib, et nii komisjon kui ka Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet (FRA) märkisid 2024. aastal, et LGBTIQ kogukonna liikmete ja teiste vähemuste vastu suunatud vaenukuritegude ja vaenukõne esinemine on mitmes liikmesriigis

---

60 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ning millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 1612/68 ja tunnistatakse kehtetuks direktiivid 64/221/EMÜ, 68/360/EMÜ, 72/194/EMÜ, 73/148/EMÜ, 75/34/EMÜ, 75/35/EMÜ, 90/364/EMÜ, 90/365/EMÜ ja 93/96/EMÜ (ELT L 158, 30.4.2004, lk 77, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2004/38/oj).

61 Euroopa Kohtu 5. juuni 2018. aasta otsus kohtuasjas C-673/16, Relu Adrian Coman jt *vs* Inspectoratul General pentru Imigrări ja Ministerul Afacerilor Interne, ECLI:EU:C:2018:385.

murettekitavalt suurenenud, rõhutab LGBTIQ kogukonna liikmete enesemääramisõiguse tähtsust ja tuletab liikmesriikidele meelde, et kohtupraktika kohaselt on enesemääramisõigus põhiõigus; nõuab seetõttu tungivalt, et kõik liikmesriigid, kes ei ole seda veel teinud, tagaksid LGBTIQ kogukonna liikmetele juurdepääsu soo õiguslikule tunnustamisele;

58. on sügavalt mures antisemitismi esinemissageduse suuremise pärast kogu ELis ja mõistab selle teravalt hukka; on samuti sügavalt mures, et kogu ELis suureneb islamofoobia ja muul viisil diskrimineerimise, sealhulgas vägivallaaktide, hirmutamise, vaenukõne ja vaenusümbolite avalikus ruumis kuvamise esinemissagedus, ja mõistab selle teravalt hukka; kutsub liikmesriike ning kandidaatriike ja potentsiaalseid kandidaatriike üles tagama, et kõikidesse vähemustesse kuulujad on seaduse ees võrdsed; kutsub liikmesriike üles vaatama läbi õigusaktid ja poliitika, tagamaks, et need ei diskrimineeri vähemusi ei otseselt ega kaudselt, ning vaatama läbi kõik diskrimineerivad õigussätted ja -normid; nõuab pidevaid jõupingutusi nii ELi kui ka riiklikul tasandil, et jälgida ja ennetada sellega seotud vaenukuritegusid ja esitada nende eest süüdistusi ning kaitsta juudi- ja moslemikogukondi ahistamise ja vägivalla eest;

59. rõhutab, et vastutuse puudumine mõjutab ebaproportsionaalselt vähemuste kogukondi, õiglast poliitilist esindatust ja majanduslikke võimalusi; nõuab avaliku otsustusprotsessi suuremat läbipaistvust, et tagada kaasav ja õiglane valitsemine;

60. kutsub liikmesriike üles täielikult rakendama direktiivi (EL) 2024/1500[62] ja direktiivi (EL) 2024/1499[63], millega kehtestatakse võrdõigusasutustele miinimumnõuded; nõuab konkreetsete meetmete võtmist, et tagada võrdõigusasutuste sõltumatus ja nende mõjusus võrdõiguslikkuse edendamisel;

---

62 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. mai 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/1500 võrdõigusasutuste suhtes kohaldatavate nõuete kohta naiste ja meeste võrdse kohtlemise ja võrdsete võimaluste valdkonnas tööhõive ja elukutse küsimustes ning millega muudetakse direktiive 2006/54/EÜ ja 2010/41/EL (ELT L, 2024/1500, 29.5.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1500/oj).

63 Nõukogu 7. mai 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/1499 võrdõigusasutuste suhtes kohaldatavate nõuete kohta isikute võrdse kohtlemise valdkonnas sõltumata isiku rassilisest või etnilisest päritolust, isikute võrdse kohtlemise kohta tööhõive ja elukutse küsimustes sõltumata isiku usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest, naiste ja meeste võrdse kohtlemise kohta sotsiaalkindlustuse valdkonnas ning seoses kaupade ja teenuste kättesaadavuse ja pakkumisega ning millega muudetakse direktiive 2000/43/EÜ ja 2004/113/EÜ (ELT L, 2024/1499, 29.5.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1499/oj).

61. rõhutab, et ELis seaduslikult elavaid kolmandate riikide kodanikke, olenemata nende kodakondsusest või sünnikohast, ei tohi diskrimineerida ning neid tuleb kohelda õiglaselt ja võrdselt kehtivates õigusaktides täpsustatud valdkondades; juhib tähelepanu asjaolule, et kolmandate riikide kodanikel, olenemata nende kodakondsusest, sünnikohast või elanikustaatusest, on õigus taotleda rahvusvahelist kaitset rahvusvahelise ja ELi õiguse kohaselt, mille lahutamatu osa on tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõte; palub komisjonil toetada liikmesriike põhiõiguste hartas sätestatud õigusriigi ja põhiõiguste kaitsmisel ning kaasseadusandjate vastu võetud õigusaktide rakendamisel; rõhutab, et Euroopa Liidu Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu otsused on siduvad;

62. nõuab tungivalt, et komisjon tagaks, et ELi territooriumil järgitakse täiel määral isikute õigust ELis vabalt liikuda ja elada ning perekonnaga taasühineda ning et kõigil kodanikel oleksid võrdsed õigused ja nad saaksid oma õigusi täiel määral kasutada;

63. nõuab tungivalt, et komisjon keskenduks iga-aastases õigusriigi olukorda käsitlevas aruandes rohkem sellele, kuidas õiguskaitse kättesaadavuse valdkonnas igasuguse diskrimineerimise vastu paremini võidelda; kutsub komisjoni ja liikmesriike üles võitlema rassilise ja etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, rahvuse, poliitiliste vaadete, keele, puude, vanuse, soo, sealhulgas soolise identiteedi ja soolise eneseväljenduse ning seksuaalse sättumuse alusel diskrimineerimise vastu; nõuab tungivalt, et nõukogu jõuaks direktiivi 2008/0140(CNS)[64] (konsulteerimismenetlus) osas kokkuleppele; nõuab tungivalt, et komisjon lisaks iga-aastasesse õigusriigi olukorda käsitlevasse aruandesse uued sambad, milles keskendutakse võitlusele igasuguse vaenu ja diskrimineerimise vastu, nagu on sätestatud põhiõiguste harta artiklis 21, ning eelkõige kuritegude vastu, mis on suunatud vähemusrühmade ning rahvus-, etniliste, keele- ja usuvähemuste liikmete vastu, ning kodanikuühiskonna tingimustele liikmesriikides; kutsub Euroopa Komisjoni üles nõudma, et liikmesriigid koguksid võrreldavaid ja usaldusväärseid liigendatud andmeid võrdõiguslikkuse kohta, et täielikult hinnata struktuurse diskrimineerimise mõju õigusriigile; kutsub komisjoni üles vaatama läbi oma seisukohta algatuse „Minority SafePack“ kohta ning esitama seadusandlikke algatusi vähemuste õiguste ja keeleõiguste edendamiseks; kordab oma üleskutset ELile ühineda rahvusvähemuste kaitse raamkonventsiooni ning Euroopa regionaal- või vähemuskeelte hartaga; nõuab tihedamate sidemete loomist ELi ja Euroopa Nõukogu vahel

---

64 Ettepanek võtta vastu nõukogu direktiiv, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõtet sõltumata isikute usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest (COM(2008)0426).

vähemuste õiguste valdkonnas, pidades muu hulgas silmas laienemisprotsessi;

64. rõhutab, et liikmesriigid peavad tegelema soolise ebavõrdsuse probleemiga kohtusüsteemis ja muudes olulistes demokraatlikes institutsioonides; soovitab rakendada sihipäraseid meetmeid, et suurendada naiste esindatust kõrgematel kohtusüsteemi ja avaliku halduse ametikohtadel;

65. kutsub liikmesriike üles looma riiklikud inimõiguste institutsioonid kooskõlas ÜRO Pariisi põhimõtetega, et tagada nende sõltumatus ja suutlikkus oma ülesandeid tulemuslikult täita;

Ühtne turg ja õigusriik

66. rõhutab õigusriigi tähtsust ühtse turu sujuva ja tõhusa toimimise tagamisel ning kinnitab veel kord, et hästi toimivad ja sõltumatud kohtusüsteemid, tulemuslikud korruptsioonivastased raamistikud ja kindel meediavabaduse kaitse on ettevõtjate vahelise ausa konkurentsi säilitamise, õiguskindluse tagamise ja usalduse suurendamise jaoks üliolulised; rõhutab, et Euroopa õigusnormide järgimata jätmine ja nendest kõrvalehoidmine põhjustab siseturul tohutuid konkurentsimoonutusi; toonitab, et usaldusväärsed ja stabiilsed õigusriigi struktuurid on investeeringute ja kaubanduse peamised tugisambad, mis on olulised konkurentsivõime ning seega ka Euroopa Liidu sotsiaalhoolekandesüsteemi ja tööturu suutlikkuse seisukohast;

67. rõhutab, et ühtse turu korrektne toimimine sõltub vastastikuse usalduse ja tunnustamise põhimõtte tulemuslikust kohaldamisest nii õigusalases kui ka halduskoostöös; tuletab meelde, et selline usaldus säilib vaid juhul, kui järgitakse täielikult õigusriiki, nagu on märgitud ka Veneetsia komisjoni õigusriigi põhimõtete kontrollnimekirjas; märgib, et süsteemsete rikkumiste korral tuleks vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamine peatada;

68. rõhutab korruptsiooni ja nõrkade kohtusüsteemide negatiivset majanduslikku mõju investorite usaldusele ja piiriülesele koostööle; väljendab muret selle pärast, et riikide valitsused ja institutsioonid, kes ei järgi õigusriiki, võivad võimaldada konkurentsivastase käitumise levikut või seda isegi aktiivselt julgustada poliitilise või majandusliku kasu nimel, mis võib kahjustada ELi majandust ja õõnestada siseturu õiglust;

69. tuletab meelde, et aluslepingute kohaldamisalas on põhiõiguste harta kohane igasugune diskrimineerimine kodakondsuse alusel keelatud ning et asutamisvabadus, teenuste osutamise vabadus ja kapitali vaba liikumine on ühtse turu jaoks põhjapaneva tähtsusega; rõhutab, et võrdset kohtlemist käsitlevad normid keelavad ilmse ja varjatud diskrimineerimise kodakondsuse, või äriühingu puhul selle asukoha alusel; tuletab meelde, et mõistab hukka mõne liikmesriigi ettevõtete

vastu suunatud süsteemsed diskrimineerivad, läbipaistmatud ja ebaõiglased tavad, millest on teatatud;

70. mõistab hukka süsteemsed diskrimineerivad tavad Ungaris, sealhulgas ELi vahendite väärkasutamise poliitiliste liitlaste hüvanguks, ELi konkurentsireeglite rikkumised ja ettevõtete koondumise valitsusega seotud oligarhide kätte; taunib ELi rahaliste vahendite eraldamist Ungari valitsusele, hoolimata jätkuvatest puudustest kohtusüsteemi sõltumatuses ja korruptsioonivastastes raamistikes; soovitab peatada väljamaksed seniks, kuni kõik õigusriigiga seotud kriteeriumid on täidetud; nõuab tungivalt, et komisjon tagaks, et ELi vahendid jõuaksid Ungari elanikkonnani, sealhulgas Ungari valitsusest sõltumatute toetusesaajateni otseste ja kaudsete rahastamismehhanismide kaudu;

71. rõhutab, kui oluline on käsitleda majanduslikku ebavõrdsust ja sotsiaalset tõrjutust kui ohtu demokraatlikule osalemisele ja õigusriigile;

72. kutsub komisjoni üles integreerima õigusriigi ühtse turu mõõdet selgemalt oma järelevalvemehhanismidesse, keskendudes tõsisemalt kehtivate õigusaktide ühtsele ja kiirele kohaldamisele, rakendamisele ja täitmise tagamisele, tagades, et õigusriigi põhimõtete järgimist liikmesriikides hinnatakse mitte ainult demokraatia ja kohtuvaldkonna seisukohast, vaid ka seoses selle majandusliku mõjuga ühtsele turule ja finantsstabiilsusele; nõuab, et komisjon lisaks oma õigusriigi olukorda käsitlevasse 2025. aasta aruandesse eraldi peatüki ühtse turu mõõtme kohta; nõuab tungivalt, et komisjon kasutaks kõiki olemasolevaid õiguslikke vahendeid õigusriigi puuduste kõrvaldamiseks, sealhulgas algatades vajaduse korral rikkumismenetlusi ja kontrollides konkurentsiõiguse täitmise tagamist, et säilitada siseturu toimimine;

Õigusriigi tagamise vahendid

73. rõhutab, kui oluline on lõimida õigusriigi olukorda käsitlevad vaheeesmärgid sellistesse rahastamisvahenditesse nagu taaste- ja vastupidavusrahastu; taunib ELi rahaliste vahendite eraldamist Ungari valitsusele, hoolimata jätkuvatest puudustest kohtusüsteemi sõltumatuses ja korruptsioonivastastes raamistikes; soovitab peatada väljamaksed seniks, kuni kõik õigusriigiga seotud kriteeriumid on täidetud; nõuab tungivalt, et komisjon tagaks, et ELi vahendid jõuaksid Ungari elanikkonnani, sealhulgas Ungari valitsusest sõltumatute toetusesaajateni otseste ja kaudsete rahastamismehhanismide kaudu, säilitades samal ajal võetud meetmete täieliku mõju;

74. kritiseerib asjaolu, et nõukogu ei ole edendanud käimasolevaid ELi lepingu artikli 7 kohaseid menetlusi, mis nõrgendab ELi usaldusväärsust õigusriigi järgimisel; nõuab tungivalt, et nõukogu

lõpetaks Ungari vastu ELi lepingu artikli 7 kohaselt algatatud menetluse järgmiste sammude blokeerimise, võttes arvesse kohtusüsteemi sõltumatuse ja meediavabaduse jätkuvat rikkumist ning rünnakuid kodanikuühiskonna vastu, mis nõuab viivitamatuid ja otsustavaid meetmeid; soovitab nõukogul tagada, et kuulamised toimuksid käimasolevate artikli 7 kohaste menetluste ajal vähemalt üks kord eesistumisperioodi jooksul ning et nendel käsitletaks ka õigusriiki, demokraatiat ja põhiõigusi mõjutavaid uuemaid arengusuundumusi; rõhutab, et nõukogus ei ole vaja ühehäälsust, et teha ELi lepingu artikli 7 lõike 1 kohaselt kindlaks ilmne oht, et rikutakse oluliselt liidu väärtusi, ning anda asjaomastele liikmesriikidele konkreetseid soovitusi ja määrata kindlaks nende soovituste rakendamise tähtajad; kordab oma üleskutset nõukogule seda teha ja rõhutab, et edasised viivitused selliste meetmete võtmisel tähendaks, et nõukogu ise rikub õigusriigi põhimõtteid; nõuab kindlalt, et parlamendil oleks ELi lepingu artikliga 7 seotud menetlustes aktiivsem roll, sealhulgas võimalus esitada nõukogule põhjendatud ettepanekuid, osaleda nõukogu kuulamistel ning saada menetluse igas etapis põhjalikku teavet;

75. väljendab heameelt õigusriigi tagamise vahendite seas leiduvate ennetusvahendite üle, nagu iga-aastane õigusriigi tsükkel, ELi õigusemõistmise tulemustabel, Euroopa poolaasta, ELi vahendid kodanikuühiskonna, õigusalase koostöö võrgustike ja meediavabaduse toetamiseks ning õigusriigi vahe-eesmärgid taaste- ja vastupidavusrahastus; nõuab, et vahe-eesmärkide puhul loodaks tihedam seos õigusriigi olukorda käsitleva 2024. aasta aruande järelduste ja liidu eelarvest rahalise toetuse eraldamise vahel, tagades, et ELi vahendid on seotud vajalike reformide elluviimisega; kutsub komisjoni üles ennetus- ja reageerimismeetmete vahelist otsest seost edasi arendama ning algatama seega iga-aastaste õigusriigi olukorda käsitlevate aruannete järelduste põhjal kiiresti ja kooskõlastatult rikkumismenetlused, kehtestama edaspidised sammud ELi lepingu artikli 7 kohase menetluse kohaldamiseks ning kohaldama õigusriigi tingimuslikkuse määrust ja põhiõiguste hartaga seotud horisontaalseid eeltingimusi, samuti finantsmääruse ja ühissätete määruse sätteid; kutsub komisjoni üles hindama iga-aastastes õigusriigi olukorda käsitlevates aruannetes alates 2025. aastast võimalikke riske liidu eelarvele, mida põhjustavad puudused õigusriigi süsteemides, ja andma nende kohta aru; rõhutab, et nii reageerimismeetmete kasutuselevõtmine kui ka asjakohaste menetluste lõpetamine peab põhinema õigusriigi ning ELi ja rahvusvahelise õiguse järgimise objektiivsetel kriteeriumidel, nagu neid on tõlgendanud rahvusvahelised kohtud;

76. kutsub komisjoni üles rikkumisjuhtumite puhul süsteemselt kasutama kiirmenetlusi ja esitama Euroopa Liidu Kohtus ajutiste meetmete taotlusi; kutsub komisjoni üles vaatama läbi oma poliitika, mis on esitatud 2022. aasta teatises liidu õiguse täitmise tagamise

kohta[65], et mitte kasutada õiguste rikkumise hagisid nn üksikjuhtumite puhul, kuna see poliitika on kõikjal ELis viinud kodanikelt oluliste õiguste äravõtmisteni, eriti kui nende endi valitsused keelduvad liidu õiguse või Euroopa Liidu Kohtu otsuste täitmisest, ning kuna enamik neist juhtumitest ei ole kõigest üksikjuhtumid, vaid puudutavad strateegilisi ja põhiküsimusi; palub komisjonil anda igal aastal aru õigusriigi põhimõtete rikkumise vastu liikmesriikides kasutatavate vahendite kohaldamise ja tulemuslikkuse kohta;

77. rõhutab vajadust veelgi terviklikuma vahendi järele, mis tagaks lisaks eelarvemõõtmele ka ELi väärtuste järgimise kõigis liidu õigusaktides, sealhulgas rahastamisvahendites, et vältida tagasilööke; nõuab tungivalt, et komisjon tuvastaks lüngad ja esitaks asjakohased ettepanekud selle vahendi kohaldamisala laiendamiseks; toetab õigusriigi tingimuslikkuse määruse jõulisemat kohaldamist, nähes ELi rahastamisprogrammides ette valdkondadevahelise tingimuslikkuse; on seisukohal, et külmutatud ELi rahalised vahendid tuleks vabastada alles siis, kui sisulised reformid on täielikult ellu viidud ja õigusriigi järgimine on praktikas tõendatud; rõhutab, et liidu väärtuste kaitsmise vahendite kohaldamisel on vaja järjepidevust ja läbipaistvust, võtmata arvesse poliitilisi kaalutlusi ja kasutades reageerimismeetmete kasutuselevõtmiseks objektiivseid kriteeriume; rõhutab asjaolu, et seda tingimuslikkust tuleks võrdselt kohaldada ka kandidaatriikide ja potentsiaalsete kandidaatriikide suhtes; rõhutab, kui oluline on Euroopa Parlamendi roll nende vahendite kasutamise kontrollimisel; nõuab tungivalt, et komisjon auditeeriks süstemaatiliselt ELi vahendite jaotamist, et vältida riiklikul tasandil vahendite eraldamisel huvide konflikte, poliitilist ärakasutamist ja läbipaistmatust;

78. nõuab, et mitmeaastasesse finantsraamistikku lisataks tulemuspõhine vahend, et tugevdada kooskõla ELi vahendite ja ELi lepingu artiklis 2 sätestatud liidu väärtuste, nagu demokraatia, põhiõiguste ja õigusriigi austamise vahel; nõuab, et tulevane mitmeaastane finantsraamistik sisaldaks tugevaid õigusriigi kaitsemeetmeid, mida kohaldatakse kõigi ELi vahendite suhtes;

79. väljendab muret selle pärast, et ELi vahendite peatamist võidakse kasutada poliitilise relvana kodanikuühiskonna ning kohalike ametiasutuste vastu; tuletab meelde, et õigusriigi tingimuslikkuse määrusega tagatakse, et vahendite lõplikud saajad ei kaota ligipääsu ELi vahenditele, kui nende valitsuse suhtes kohaldatakse sanktsioone; nõuab nn arukat tingimuslikkust, mille kohaselt oleks võimalik suunata ELi vahendid mööda riikide valitsustest, kes õigusriiki ei austa, eraldades vabastatud ELi vahendeid otse kohalikele ja piirkondlikele omavalitsustele ning valitsusvälistele

---

65 Euroopa Komisjoni 13. oktoobri 2022. aasta teatis „ELi õiguse täitmine ja poliitika tulemuslikkus“ (COM(2022)0518).

organisatsioonidele ja ettevõtjatele, kes järgivad ELi õigust, ning lihtsustades kõnealuse liikmesriigi toetuseks mõeldud vahendite ümberjaotamist teistesse ELi programmidesse; teeb ettepaneku luua kohalike omavalitsuste jaoks läbipaistev süsteem, et nad saaksid taotleda ELi vahendeid, kui riikide valitsused ELi vahendeid blokeerivad või kuritarvitavad; rõhutab, kui oluline on rangelt ja läbipaistvalt kohaldada tingimuslikkuse korda, mis on sätestatud ühinemiseelse abi rahastamisvahendis ning Lääne-Balkani reformi- ja kasvurahastus;

Kontrolli- ja tasakaalustussüsteem

80. rõhutab, kui oluline on tagada igas liikmesriigis võimude lahusus ja stabiilne institutsiooniline raamistik; kutsub liikmesriike üles tagama, et kõik võimude lahusust mõjutavad põhiseaduslikud ja seadusandlikud reformid oleksid täielikult kooskõlas ELi põhiväärtuste ja õiguspõhimõtetega;

81. kutsub liikmesriike üles hoiduma selliste kiirendatud menetluste ülemäärasest kasutamisest, mis lähevad sidusrühmade ja kodanikuühiskonnaga konsulteerimisest, sealhulgas parlamentaarsest kontrollist või erakorraliste volituste kasutamisest mööda, kuna need mõjutavad negatiivselt õigusloome kvaliteeti ja demokraatiat; kutsub liikmesriike üles võtma kasutusele läbipaistvad õigusloomeprotsessid, mis tugineksid süstemaatilisele ja avalikule sidusrühmade ja nõuandvate organitega konsulteerimisele;

82. innustab riikide valitsusi ja parlamente avaldama üldsusele kättesaadavaid mõjuhinnanguid ja konsultatsioonitulemusi iga olulise seadusandliku ettepaneku kohta;

83. rõhutab Veneetsia komisjoni soovitust, et valimistega seotud rikkumiste korral, eelkõige häälte ostmise, hääletussedelite ebaseadusliku valimiskasti lisamise ja häälte väära lugemise puhul, võetaks kaebuste suhtes tulemuslikke järelmeetmeid; tuletab meelde, kui olulised on sellega seoses vastu võetud ELi õigusaktid, nimelt digiteenuste määrus, digiturgude määrus[66], tehisintellekti

---

66 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. septembri 2022. aasta määrus (EL) 2022/1925, mis käsitleb konkurentsile avatud ja õiglaseid turge digisektoris ning millega muudetakse direktiive (EL) 2019/1937 ja (EL) 2020/1828 (digiturgude määrus) (ELT L 265, 12.10.2022, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2022/1925/oj).

käsitlev määrus[67], määrus (EL) 2024/900 poliitreklaami läbipaistvuse ja suunamise kohta[68] ning Euroopa meediavabaduse määrus; kutsub komisjoni ja liikmesriike üles neid õigusakte täielikult rakendama ja eraldama nende alusel võetavatele meetmetele piisavad avaliku sektori vahendid;

84. kutsub liikmesriike üles suurendama riiklike järelevalveasutuste sõltumatust, et tagada ressursside kättesaadavus ja poliitilise sekkumise puudumine; rõhutab kodanikuühiskonna ja inimõiguste kaitsjate rolli vastutuse edendamisel ja põhiõiguste kaitsmisel;

85. väljendab sügavat muret äärmusluse tõusu ja selle hävitava mõju pärast demokraatlikele normidele ja õigusriigile mitmes liikmesriigis; märgib murega, et äärmusrühmitused on aktiivselt sihikule võtnud vähemused ning aitavad kaasa hirmu ning diskrimineeriva ja polariseeruva õhkkonna tekitamisele; kutsub komisjoni üles oma iga-aastases õigusriigi olukorda käsitlevas aruandes selgelt määratlema sellised rühmitused ohuna demokraatiale, inimõigustele ja põhivabadustele, sealhulgas akadeemilisele ja meedia sõltumatusele; nõuab tungivalt, et liikmesriigid võtaksid nende mõju vastu võitlemiseks otsustavaid meetmeid, mis hõlmavad tugevaid õigusraamistikke, demokraatlikke väärtusi edendavat haridust ja äärmusluse vastu võitlevate kodanikuühiskonna organisatsioonide toetamist; nõuab, et EL võtaks selle ohu vastu võitlemiseks kooskõlastatud meetmeid, sealhulgas hariduse, sotsiaalse kaasamise programmide ja vajaduse korral õiguslike meetmete kaudu;

86. väljendab muret teadete pärast, et liikmesriikide valitsused kasutavad üha enam jälgimistehnoloogiaid ajakirjanike, aktivistide, opositsioonitegelaste ja Euroopa institutsioonide töötajate vastu; tuletab meelde, et nuhkvara kasutamine peab olema rangelt proportsionaalne ja vajalik, ning nõuab tungivalt, et komisjon esitaks viivitamata meetmete kava nuhkvara kuritarvitamise vältimiseks, kasutades täielikult ära kõiki aluslepingutega ette nähtud seadusandlikke vahendeid, nagu on soovitanud Pegasuse ja samaväärse salajälgimiseks mõeldud nuhkvara kasutamist käsitlev uurimiskomisjon;

---

67 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuni 2024. aasta määrus (EL) 2024/1689, millega nähakse ette tehisintellekti käsitlevad ühtlustatud õigusnormid ning muudetakse määruseid (EÜ) nr 300/2008, (EL) nr 167/2013, (EL) nr 168/2013, (EL) 2018/858, (EL) 2018/1139 ja (EL) 2019/2144 ning direktiive 2014/90/EL, (EL) 2016/797 ja (EL) 2020/1828 (tehisintellekti käsitlev määrus) (ELT L, 2024/1689, 12.7.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj).

68 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. märtsi 2024. aasta määrus (EL) 2024/900 poliitreklaami läbipaistvuse ja suunamise kohta (ELT L, 2024/900, 20.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/900/oj).

87. märgib murega tehisintellekti kasvavat kasutamist riikliku julgeoleku ja õiguskaitse eesmärkidel kogu Euroopa Liidus, juhtides tähelepanu põhiõigustele ja -vabadustele avalduvatele riskidele[69]; tuletab meelde vajadust tagada tugevate andmekaitsemeetmete olemasolu, kui liikmesriigid või riiklikud ametiasutused kasutavad jälgimistarkvara; nõuab ELi õigusaktide tugevdamist, et vältida massilist jälgimist ja diskrimineerimist;

88. väljendab muret välissekkumise pärast liikmesriikides ning kandidaatriikides ja potentsiaalsetes kandidaatriikides, sealhulgas sotsiaalmeediaga manipuleerimise ja desinformatsiooni pärast nii liidus kui ka väljaspool liitu asuvate jõudude poolt, et manipuleerida avaliku arvamusega ja moonutada demokraatlikku arutelu; rõhutab, kui oluline on läbipaistvus platvormi algoritmides, sõltumatud auditid ning töökindlad faktikontrolli mehhanismid, et võidelda desinformatsiooni vastu ja kaitsta demokraatiat; kutsub suuri digiplatvorme üles tegema koostööd riiklike õiguskaitseasutustega, et toetada ebaseadusliku veebitegevuse uurimist; kutsub komisjoni ja liikmesriike üles seda jälgima ning kohaldama viivitamata digiteenuste määrust ja digiturgude määrust, eriti väga suurte digiplatvormide puhul; palub komisjonil lisada oma õigusriigi olukorda käsitlevasse aruandesse kolmanda samba alla (Meedia mitmekesisus ja meediavabadus) tugevama kontrolli digiplatvormidel leviva desinformatsiooni üle;

89. rõhutab akadeemilise vabaduse tähtsust õigusriigi lahutamatu osana ning nõuab tungivalt, et liikmesriigid kaitseksid ülikoole poliitilise sekkumise eest ja tagaksid institutsioonilise autonoomia; julgustab liikmesriike edendama õigusriigi kultuuri teadvustamiskampaaniate, teavitusalgatuste ja meetmete kaudu, mille eesmärk on edendada demokraatlikke väärtusi ja põhimõtteid;

90. kutsub komisjoni ja liikmesriike üles kaaluma osalemist protsessis, milles keskendutakse nende haldusmenetluste ja -tavade parandamisele, mis mõjutavad peamiste demokraatlike protsesside toimimist ning kontrolli- ja tasakaalustussüsteemi toimimist kooskõlas ELi kehtestatud ühiste põhimõtetega;

Horisontaalsed soovitused

91. tunnistab, et komisjoni aruanne õigusriigi kohta on peamine ennetav vahend õigusriigi olukorra jälgimiseks kogu ELis, hõlbustades liikmesriikidevahelist dialoogi ja suunates reforme sellistes valdkondades nagu kohtusüsteemi sõltumatus, korruptsioonivastane võitlus, meediavabadus ning kontrolli- ja tasakaalustussüsteem;

---

69 Europol, „AI and policing – The benefits and challenges of artificial intelligence for law enforcement“ (Tehisintellekt ja politsei – tehisintellekti eelised ja probleemid õiguskaitse jaoks), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

92. tunnistab, et komisjoni aruanne õigusriigi kohta on muutunud alates selle loomisest 2020. aastal põhjalikumaks; taunib siiski asjaolu, et Euroopa Parlamendi 2016. aasta resolutsiooni olulisi elemente ei ole veel rakendatud ja komisjon ei ole parlamendi varasemates resolutsioonides esitatud soovitusi täiel määral arvesse võtnud; peab neid soovitusi endiselt asjakohasteks ning toonitab neid taas; nõuab, et aastaaruandesse lisataks Veneetsia komisjoni õigusriigi põhimõtete kontrollnimekirja puuduvad olulised elemendid, nagu võimu kuritarvitamise ennetamine, võrdsus seaduse ees ja diskrimineerimiskeeld; kordab oma seisukohta, et aruanne peaks hõlmama ELi lepingu artiklis 2 sätestatud väärtuste täielikku ulatust, kuna neid ei saa vaadelda eraldi; palub komisjonil uurida, kuidas saaks kõik õigusriigi või põhiõigustega seotud aruanded, nagu aastaaruanded põhiõiguste harta järgimise kohta või Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti aruanne, avaldada enam-vähem ühel ajal, et võimaldada nende küsimuste üle üheaegse üleilmse arutelu pidamist; peab siiski kahetsusväärseks, et vaatamata Euroopa demokraatia vastu suunatud üha suurenevale desinformatsioonile, propagandale ja infomanipulatsioonile ei ole veel kaalutud vastastikuse hindamise tava kasutamist liikmesriikide vahel, et aidata kaasa OSCE demokraatlike institutsioonide ja inimõiguste büroo pingutustele;

93. kutsub komisjoni üles järgmisel aastal aruande ulatust laiendama; nõuab kindlalt, et komisjoni 2025. aasta aruanne õigusriigi kohta hõlmaks kogu ELi lepingu artikli 2 kohaldamisala ja sisaldaks ulatuslikumaid näitajaid, nagu meedia sõltumatus, kodanikuühiskonna roll, põhiõigused, akadeemiline ja kunstiline vabadus, sooline võrdõiguslikkus, vähemuste ja kaitset vajavate rühmade kaitse, rahvusvahelise õiguse austamine, vabad ja õiglased valimised ning demokraatlike institutsioonide toimimine, et anda täielikum ülevaade õigusriigi standarditest kogu ELis ning kandidaatriikides ja potentsiaalsetes kandidaatriikides;

94. kutsub komisjoni üles avaldama kriteeriumid, mida ta kasutab õigusriigi olukorda käsitleva aruandluse protsessis kodanikuühiskonnalt, rahvusvahelistelt organisatsioonidelt, riiklikelt ametiasutustelt ja teistelt sidusrühmadelt saadava teabe valimiseks; kordab, et kutsub komisjoni üles paluma Euroopa Liidu Põhiõiguste Ametil (FRA) anda metodoloogilist nõu ja koostada võrdlevaid uuringuid, et esitada iga-aastase aruande peamistes valdkondades rohkem üksikasju, võttes arvesse põhiõiguste ja õigusriigi vahelisi lahutamatuid seoseid;

95. ergutab komisjoni kasutama ELi lepingu artiklis 2 sätestatud väärtuste järgimise hindamisel selgemat sõnastust ja läbipaistvaid hindamisreegleid; kordab oma üleskutset komisjonile eristada selgelt õigusriigi süsteemseid ja üksikuid rikkumisi liikmesriikides, vältimaks ohtu, et kõige rängemaid õigusriigi rikkumisi hakatakse pidama ebaolulisteks, ning selgitada, et kui ELi lepingu artiklis 2 osutatud väärtusi teatava aja jooksul süstemaatiliselt, sihilikult ja

rängalt rikutakse, võib juhtuda, et liikmesriik demokraatiakriteeriumidele enam ei vasta; märgib, et soovitused peaksid paremini kajastama aruandes esitatud negatiivseid tulemusi ja olema üksikasjalikumad; on veendunud, et eelnevate soovituste täitmise hindamine peaks olema täpsem ja kvalitatiivsem ning tuginema mitte ainult seadusandlikele muudatustele, vaid ka tegelikele ja sõltumatutele tõenditele nende tegelikkuses rakendamise kohta; kutsub komisjoni üles korraldama kohapealseid külastusi ja esitama hinnanguid, mis põhinevad konkreetsetel ja sõltumatutel tõenditel tegeliku rakendamise kohta;

96. hoiatab, et kui järelevalvet ei seostata tegelike tagajärgedega, võib see vähendada aruande asjakohasust liikmesriikides; nõuab suuremat keskendumist riigipõhiste soovituste rakendamisele koos ajakava ja mõõdetavate võrdlusalustega, sealhulgas asjakohasel juhul viitamist rahvusvaheliste organite (nt Euroopa Nõukogu Veneetsia komisjon, ÜRO eriraportöörid) olemasolevatele arvamustele või asjakohastele kohtuotsustele (sealhulgas Euroopa Inimõiguste Kohtu otsustele); palub komisjonil üksikasjalikult kirjeldada nõuete täitmata jätmise võimalikke tagajärgi, sealhulgas osutades meetmepaketi konkreetsetele vahenditele, nagu eelarvevahenditele ja rahastamise tingimuslikkusele; on veendunud, et teatavad väärtuste rikkumised väärivad viivitamatuid täitmise tagamise meetmeid ja muud rikkumised nõuavad soovituste kiiret rakendamist; nõuab tungivalt, et liikmesriigid rakendaksid varasemates aruannetes esitatud soovitusi, ning avaldab kiitust neile liikmesriikidele, kes ei ole neid soovitusi mitte ainult rakendanud, vaid on kehtestatud standardeid isegi ületanud;

97. märgib, et iga-aastase õigusriigi olukorda käsitleva aruande avaldamine juulis ei soodusta piisava nähtavuse saavutamist ja on vastuolus aruande kavandatud eesmärgiga luua tõeline avalik arutelu aruande järelduste üle; nõuab tungivalt, et komisjon vaataks avaldamise kuupäeva uuesti läbi ja teeks lisapingutusi, et teha oma järeldused kõigis liikmesriikides laialdaselt teatavaks;

98. tuletab meelde, et ELi institutsioonide tehtud või tegemata jäetud otsused mõjutavad sageli õigusriigi olukorda liikmesriikides; kritiseerib asjaolu, et komisjoni 2024. aasta õigusriigi olukorda käsitlev aruanne ei hõlma õigusriigi seisundit ELi institutsioonides; nõuab, et komisjoni 2025. aasta õigusriigi olukorda käsitlevasse aruandesse lisataks peatükk, milles käsitletakse õigusriigi standardite järgimist ELis ja mis põhineb sõltumatul läbivaatamismehhanismil;

99. teeb ettepaneku luua terviklik institutsioonidevaheline demokraatiat, õigusriiki ja põhiõigusi käsitleva mehhanismi, mis hõlmaks kõiki ELi lepingu artiklis 2 sätestatud väärtusi ning kõiki ELi institutsioone, liikmesriike ja kandidaatriike, et edendada ühtsust; rõhutab vajadust tagada selle organi koosseisu ja toimimise täielik sõltumatus ja

objektiivsus, kohandades samal ajal selle volitusi konkreetselt õigusriigiga seotud probleemide lahendamiseks;

100. on veendunud, et ELi tasandil tuleks tugevdada institutsioonidevahelist dialoogi ja koostööd õigusriigi valdkonnas; peab kahetsusväärseks asjaolu, et komisjon ja nõukogu on siiani tagasi lükanud parlamendi ettepaneku sõlmida institutsioonidevaheline kokkulepe demokraatia, õigusriigi ja põhiõiguste kohta; kinnitab veel kord oma valmisolekut jätkata läbirääkimisi selle kokkuleppe üle; kutsub teisi institutsioone üles uurima vahepeal vähemalt edasist koostööd kavandatud institutsioonidevahelise demokraatia, õigusriigi ja põhiõiguste katseprojekti raames, mis aitaks suurendada institutsioonidevahelist usaldust praktilisel viisil, eelkõige jagades järelevalve, dialoogi ja kohtumiste alaseid tavasid; kutsub nõukogu üles muutma õigusriigi olukorda käsitleva dialoogi kaasavamaks, kutsudes oma istungitest osa võtma teisi institutsioone, nagu Veneetsia komisjon, inimõiguste volinik ja Euroopa Parlamendi esindajad; on veendunud, et nõukogu õigusriigialane dialoog peaks olema interaktiivsem, ja et selle käigus peaks saama anda süstemaatiliselt tagasisidet; kutsub liikmesriike üles tegema selleks dialoogiks põhjalikke ettevalmistusi; rõhutab, et suurem läbipaistvus edendaks õigusriigi alast dialoogi liidus, ning kutsub seetõttu nõukogu üles üksikasjalikud järeldused avalikustama; nõuab tungivalt, et nõukogu teeks koostööd riikide parlamentidega, et tõhustada demokraatlikku järelevalvet selle üle, kuidas liikmesriigid järgivad ELi õigusriigi standardeid; rõhutab, et õigusriigi olukorda käsitlev aruanne peaks olema tõenduspõhine ja objektiivne, suunatud liikmesriikidele ja ELi institutsioonidele ning sisaldama ennetus- ja parandusmeetmeid;

101. kutsub liikmesriike üles tagama, et kriisidele (nt pandeemiad või julgeolekuohud) reageerimiseks võetud erakorraliste meetmete suhtes kohaldataks korrapärast parlamentaarset kontrolli ja kohtulikku kontrolli ning et need oleksid rangelt ajaliselt piiratud ja proportsionaalsed;

102. on seisukohal, et ELi ja selliste rahvusvaheliste organisatsioonide nagu Euroopa Nõukogu, OSCE ja ÜRO vahelist koostööd demokraatia, õigusriigi, põhivabaduste ja inimõiguste, sealhulgas vähemuste õiguste edendamisel ja kaitsmisel tuleks veelgi tugevdada;

103. julgustab liikmesriike töötama välja ja rakendama terviklikke kodanikuhariduse programme, et edendada igas vanuses kodanike arusaama demokraatlikest institutsioonidest, õigusriigist ja põhiõigustest;

104. taunib asjaolu, et komisjon ei ole arvesse võtnud paljusid nõudmisi, mida Euroopa Parlament on korduvalt esitanud komisjoni õigusriigi olukorda käsitlevate aruannetega seoses; nõuab, et komisjon esitaks

31. detsembriks 2025 teatise, milles loetletakse üksikasjalikult, millised Euroopa Parlamendi poolt alates 2021. aastast komisjoni õigusriigi aruannete kohta esitatud nõudmised kavatseb komisjon täita ja milliseid mitte, esitades ühtlasi põhjendused;

105. tunneb heameelt komisjoni õigusriigi olukorda käsitleva aruande laiendamise üle kandidaatriikidele (Albaania, Montenegro, Põhja-Makedoonia ja Serbia), kuna sellega rõhutatakse asjaolu, et ELi põhiväärtusi peavad lisaks praegustele liikmesriikidele järgima ühinemisprotsessis ka tulevased liikmed; ergutab põhjalikult hindama õigusriigi järgimist kõigis ühinemisprotsessis osalevates riikides; julgustab komisjoni esitama läbirääkijariikidele konkreetseid soovitusi õigusriigi olukorra kohta ja tagama kooskõla laienemisaruandega; ootab, et komisjon lisaks oma 2025. aasta õigusriigi olukorda käsitlevasse aruandesse kõik kandidaatriigid;

o
o o

106. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon nõukogule, komisjonile, Euroopa Liidu Põhiõiguste Ametile, Euroopa Nõukogule ning liikmesriikide valitsustele ja parlamentidele.